

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра перекладу

«Допущена до захисту»

В.о. завідувача кафедри

Анжеліка СОЛОДКА

«28» листопада 2025 р.

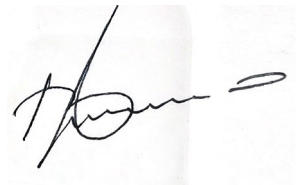
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему:

**«Особливості перекладу французьких запозичень в англomовних текстах
українською мовою»**

**Виконав: студент 6729м групи
Всеволод КНЯЗЄВ**

**Керівник роботи:
д.п.н., професор**

Анжеліка СОЛОДКА

Миколаїв - 2025 р.

Кафедра перекладу
Спеціальність 035.041 Філологія. Германські мови і літератури (переклад включно),
перша – англійська
Галузі знань 03 Гуманітарні науки
Освітня програма ПЕРЕКЛАД
Другого (магістерського) рівня вищої освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Гарант освітньої програми
Анжеліка СОЛОДКА

«28» листопада 2025р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
студенту Князєву Всеволоду Сергійовичу

(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Особливості перекладу французьких запозичень в англомовних текстах українською мовою»

Керівник роботи: Солодка Анжеліка Костянтинівна

Затверджені наказом ректора № 1158-УЧ від 1.10.2025

2. Термін подання роботи: 1.11.2025 р.

3. Вихідні дані по роботі: дослідити особливості перекладу французьких запозичень в англомовних текстах українською мовою.

4. Перелік питань, що підлягають розробці (найменування розділів)

1. Теоретичні засади аналізу існування французьких запозичень в англійській мові;
2. Способи відтворення французьких запозичень.

5. Перелік презентаційних матеріалів: презентаційний файл.

6. Консультанти розділів роботи: немає

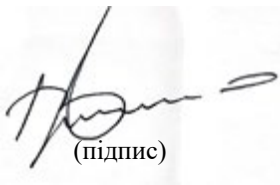
7. Дата видачі завдання 15.09.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір і теми випускної кваліфікаційної роботи, укладання бібліографії за обраною темою; опрацювання наукової і навчальної літератури за обраною темою	до 1.10.2024 р.	Виконано
2.	Укладання плану-проспекту роботи.	до 5.10.2024 р.	Виконано
3.	Збирання, аналіз, систематизація фактичного матеріалу до досліджуваної теми	до 31.10.2024 р.	Виконано
4.	Написання тексту «Вступу»	до 10.11.2024 р.	Виконано
5.	Написання тексту 1 розділу	до 1.02.2025 р.	Виконано
6.	Написання тексту 2 розділу	до 1.05.2025 р.	Виконано
8.	Подання чернетки повного тексту роботи керівникові. Доопрацювання тексту роботи згідно з зауваженнями керівника	до 1.06.2025 р.	Виконано
9.	Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи	1.10.2025 р.	Виконано
10.	Доопрацювання повного тексту, подання	20.10.2025 р.	Виконано

	оформленої за чинними вимогами випускної кваліфікаційної роботи на кафедрі перекладу		
11.	Отримання відгуку керівника	10.11.2025 р.	Виконано
12.	Отримання рецензії	10.11.2025 р.	Виконано
13.	Подання повного пакету документів, що супроводжують кваліфікаційну роботу	1.11.2025 р.	Виконано
14.	Отримання допуску випускної кваліфікаційної роботи до захисту	28.11.2025 р.	Виконано

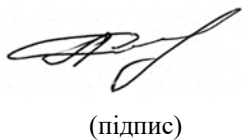
Студент

(підпис)

Князєв Всеволод Сергійович
(ПІБ)

Керівник роботи

(підпис)

Солодка Анжеліка Костянтинівна
(ПІБ)

Анотація.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню систематизації і узагальнення матеріалу, що стосується етимології і семантики французьких запозичень в англійській мові та аналізу особливостей перекладу французьких запозичень. У роботі проаналізовано основні проблеми вивчення та опису запозичень в англійській мові. Встановлено умови, причини та шляхи проникнення французьких запозичень в англійську мову. Визначено функції французького елемента в англійських фразеологізмах. Проаналізовано особливості відтворення французьких запозичень на матеріалі художніх творів. Виявлено специфічні особливості перекладу галіцизмів у політичному та діловому дискурсі.

Ключові слова: етимологія, семантика, запозичення, французькі запозичення, англійські фразеологізми, галіцизми.

Abstract.

The qualification work is devoted to the study of the systematization and generalization of the material concerning the etymology and semantics of French borrowings in the English language and the analysis of the features of the translation of French borrowings. The work analyzes the main problems of studying and describing borrowings in the English language. The conditions, reasons and ways of penetration of French borrowings into the English language are established.

The functions of the French element in English phraseology are determined. The features of the reproduction of French borrowings on the material of works of art are analyzed. The specific features of the translation of Galicianisms in political and business discourse are revealed.

Keywords: etymology, semantics, borrowings, French borrowings, English phraseology, Galicianisms.

ЗМІСТ

ВСТУП		7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ІСНУВАННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....		10
1.1.	Методи запозичення іншомовних слів	
1.2.	Французькі запозичення у словниковому складі англійської мови: історичний аналіз	
1.3.	Сучасні французькі запозичення в англійській мові	
	Висновки до першого розділу	
РОЗДІЛ 2. СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ.....		48
2.1.	Словниковий аналіз перекладів французьких запозичень у складі англійських фразеологізмів	
2.2.	Особливості відтворення французьких запозичень (на матеріалі художніх творів)	
2.3.	Відтворення галіцизмів у політичному та діловому дискурсі	
	Висновки до другого розділу	
ВИСНОВКИ		77
SUMMARY		83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		89
ДОДАТКИ		94

ВСТУП

Актуальність кваліфікаційної роботи обумовлена необхідністю розвитку порівняльних досліджень текстів оригіналу та перекладу, на базі яких теорія перекладу вдосконалює свою сутність. Інтерес теоретичного та практичного плану викликає комплексні вивчення методів та способів перекладу іншомовних елементів та запозичень в англомовних текстах, зокрема дослідження проблеми мовних компонентів та розвитку словникового складу мови. Розгляд процесів, що відбуваються між системами взаємодіючих мов, може дати плідні результати як для теорії міжмовних контактів в цілому, так і для англійської лексикології, етимології та стилістики.

Питання входження іншомовної лексики до системи мови вивчалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими (Ю. Костюченко, В. Самійленко, Л. Фенюк, В. Шевчук, J. Ayto, Ph. Durkin, I. Gray, W. Skeat, L. Smith та ін.)

Незважаючи на постійний інтерес лінгвістів до проблем присутності іншомовного елементу в мові, дослідження в цій галузі, що стосуються питання про французькі запозичення, охоплюють переважно період до епохи становлення норм літературної англійської мови. Залишаються невивченими такі аспекти, як особливості функціонування та асиміляції, специфіка перекладу іншомовного компоненту.

Метою кваліфікаційної роботи є систематизація і узагальнення матеріалу, що стосується етимології і семантики французьких запозичень в англійській мові та аналіз особливостей перекладу французьких запозичень.

Відповідно до мети **завданнями роботи** є:

1. Проаналізувати основні проблеми вивчення та опису запозичень в англійській мові.
2. Встановити умови, причини та шляхи проникнення французьких запозичень в англійську мову.

3. Визначити функції французького елементу в англійських фразеологізмах.

4. Проаналізувати особливості відтворення французьких запозичень на матеріалі художніх творів.

5. Виявити специфічні особливості перекладу галіцизмів у політичному та діловому дискурсі.

Об'єктом дослідження є французькі запозичення в англійській мові.

Предмет дослідження – особливості відтворення французьких запозичень при перекладі з англійської на українську мову.

Матеріалом дослідження послужили етимологічні словники, англійські періодичні видання (Financial Times, Bloomberg), художні твори англійських письменників (А. Крісті, Дж. Пристлі, І. Мердок, І. Гарднер, Дж. Голсуорсі та ін.), монографії з історії мови.

Методи дослідження: описовий метод використовувався при описі та аналізі іншомовного елементу в системі мови, при його зіставленні з іншими компонентами для виявлення подібних та диференціальних рис, що дозволило зробити висновок про специфічні особливості існування даного елементу у мові; історико-порівняльний та хронологічний метод – для встановлення умов, причин, шляхів та результатів запозичення французьких елементів в англійській мові, складання тематичної класифікації французьких запозичень та визначення ступеню їх асиміляції. Порівняльний метод використовувався при аналізі перекладів досліджуваного матеріалу з метою виявлення специфічних розбіжностей між мовами, що порівнювалися; контекстний та компонентний аналіз – застосовувалися для виявлення закономірностей перекладу досліджуваного елементу; метод кількісного аналізу – дав можливість визначити загальну кількість аналізованих одиниць.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що отримані дані, що базуються на аналізі конкретного матеріалу, систематизують та узагальнюють наявні відомості про особливості та функціонування

французьких запозичень в англійській мові та способи їх передачі українською мовою.

Практична значимість кваліфікаційної роботи полягає у можливості використання теоретичного та практичного матеріалу роботи для викладання теоретичних курсів з перекладу, лексикології, стилістики англійської мови та практики перекладу.

Апробація результатів. Опубліковано тези за результатами кваліфікаційної роботи у збірнику матеріалів XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції розвитку філологічної освіти в контексті інтеграції у європейський простір» (Миколаїв, 2025).

Структура роботи складається з двох розділів, висновків, самері, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ІСНУВАННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

1.1. Методи запозичення іншомовних слів

Запозичення як лінгвістичний феномен підтверджує розвиток мови. Аналізуючи цю проблему, лінгвісти вважають, що під запозиченням слід розуміти: 1) перехід елементів однієї мови до системи іншої мови як наслідок більш менш тривалих контактів між цими мовами; 2) слово або зворот, що увійшли в мову внаслідок такого переходу [18, с.78].

Розглядаючи питання про методи запозичення слів з інших мов, можна побачити, що мови запозичують слова не хаотично, а на основі певних закономірностей. Незважаючи на те, що у мовознавстві зустрічаються різні методи запозичення слів, історичний досвід підтверджує, що перехід слів з однієї мови в іншу століттями здійснювався за допомогою наступних методів [4; 18]:

а) пряме запозичення (*direct borrowing*, або безпосереднє запозичення) здійснюється за участю двох мов. Приймаюча мова, або мова-реципієнт, приймає з лексичного складу слово, збагачуючи таким чином свій словниковий склад;

б) непряме або опосередковане, запозичення (*indirect borrowing*). У цьому випадку учасниками запозичення стають три мови. Спочатку методом прямого запозичення відбувається запозичення з однієї мови в іншу, а потім третя мова приймає це запозичене слово у свій лексикон саме з мови-реципієнта;

в) подвійне, або дублетне, запозичення (*double borrowing*) – запозичення однокорінних слів, що відрізняються одне від одного за формою та змістом, але належать до одного джерела;

г) зворотні запозичення (*reborrowing*). У центрі такого процесу запозичення стоять національні слова якоїсь мови, які згодом поширилися на

інші мови. Ці слова піддаються фонетичній та семантичній модифікації у мові, що приймає, а потім у зміненій формі повертаються в первинну мову, створюючи, таким чином, зворотне запозичення.

Запозичення як двоетапне мовне явище проявляється на першому етапі як позамовне соціолінгвістичне явище запозичення та проникнення слова, а на другому етапі – як внутрішньомовний процес асиміляції запозичень, прийнятих у мову. Отже, повні запозичення, і навіть запозичені слова піддаються обов'язковій асиміляції у складі мови, куди вони перейшли. Асиміляція може виявитися на різних рівнях мови: фонетичному, лексико-семантичному, граматичному та графіко-орфографічному.

Фонетична асиміляція запозичень відбувається у кількох напрямках з урахуванням внутрішніх вимог мови-реципієнта. Запозичене слово може ввести в мову чужорідні для неї фонemi. Під впливом фонетичного втручання ці іншомовні звуки змінюються відповідно до фонологічної системи та фонетичних законів мови, що запозичують. Фонема запозиченого слова, що не існує в мові-реципієнта, замінюється найближчим їй за звучанням фонетичним еквівалентом мови донора. Цей процес називається адаптацією, або фонетичною заміною.

На наступному етапі іншомовні фонетичні зразки зазнають процесу акомодатії. Тобто, запозичені слова, що не відповідають фонетичним формам мови-реципієнта, уподібнюються до фонологічних поєднань мови, використовуючи її внутрішньомовні можливості. Зазвичай це відбувається за допомогою фонетичної асиміляції певних фонем, що відповідають структурі мови, що запозичує. З метою прискорення засвоєння запозиченого слова в мові можлива зміна місця наголосу в деяких запозичених словах, що відповідають фонетичним закономірностям мови-реципієнта.

Близька і тривала взаємодія між мовами створює умови для запозичення нової фонemi, що є у складі запозиченого слова. Це спричиняє фонетичну інвентарну зміну, яку називають прямою фонологічною дифузією. Наприклад, до періоду інтенсивних взаємин з французами в англійській мові не було

фонема [3]. Ця фонема перейшла до англійської у складі таких французьких слів як *decision, genre, rouge*» [49, с. 58].

Лексико-семантична асиміляція – це уподібнення запозиченого слова лексико-семантичній системі мови, що запозичує. Якщо запозичене слово може брати участь у словотворі та розширювати смислову структуру, це є наслідком лексико-семантичної асиміляції.

З якої б мови не запозичувалося слово, мова, що запозичує, завжди знаходиться в незалежній позиції по відношенню до запозиченого слова. Лексико-семантична асиміляція може стати причиною переходу іншомовного багатозначного слова у розряд однозначних, і набуття цими словами нового значення. Якщо точніше, коли запозичене слово проходить лексико-семантичну асиміляцію, відбувається семантичне звуження, семантичне розширення і явище диференціації.

Розглянемо явище семантичного розширення на прикладі. Стародавнє французьке слово *palat* (у сучасній англійській *palate*) позначало верхню частину ротової порожнини. Після того як слово *palate* перейшло в англійську мову, воно зазнало лексико-семантичної асиміляції і семантично розширилося. Слово *palate* придбало нові значення та відтінки значень, такі як смак, інтерес, потяг (*palatable/смачний*) [53].

Семантична диференціація – це свого роду віддалення від синонімічності, діахронічна відмінність існуючих значень слова і, з плином часу, значення поділяються на два абсолютно різні вирази. Німецький мовознавець С. Лебнер визначає це лінгвістичне явище як «зміна значення слова, додавання поняття до оригінальних понять» та в прикладі *James Joyce is hard to understand* / Джеймса Джойса зрозуміти важко розрізняє два значення диференційованого дієслова *understand*: просто *розуміти* й у контексті коментувати зміст тексту [68, с. 33].

Загалом важко уявити існування в будь якій мові запозичених слів, які не зазнали лексико-семантичної асиміляції.

Тут слід звернути увагу ще одну деталь. У деяких випадках явища семантичного запозичення та семантичної диференціації ототожнюються. І це, незважаючи на те, що між двома цими мовними явищами є своєрідні специфічні особливості. Запозичення сенсу, семантичне запозичення (semantic loan) – це запозичення семантичного значення з якоїсь іншої мови.

Як зазначав англійський мовознавець Ф. Дуркін, «семантичне запозичення – це надбання існуючим запозиченим словом додаткового значення» [53, с. 25]. Ймовірно слово вже існує в мові, що приймає, але значення, що виражається цим словом, набуває додаткового змістовного відтінку значення під впливом якоїсь іншої мови. Наприклад, у французькій мові дієслово *to realize*, що означає *втілити щось у життя, здійснити*, перейшовши в англійську мову, набуло таких нових значень, як *бути в курсі, ясно розуміти, пізнати*.

Семантичне запозичення у межах певних умов впливає і властиві можливості перекладу на якусь мову. Семантичне запозичення, як і калька-переклад значення слова – це загалом одне із схованих видів явища запозичення. Так, наприклад, семантичні запозичення ніяк не пов'язані з морфемами, які не існували раніше в мові-реципієнті. Семантичне запозичення здійснюється різними способами, що дає можливість одній мові вплинути іншу і змінити значення існуючого слова.

Істотною проблемою тут є те, що більшість однозначних слів може впливати на мову-донор за допомогою придбаних ним у приймаючій мові додаткових значень і перейти до розряду багатозначних слів, як у мові-донорі, так і в мові реципієнту.

Отже, поняття «запозичення шляхом перекладу слова» та поняття «семантична калька» та «семантичне запозичення» не є тотожними лінгвістичними явищами. Якщо звернути увагу, то запозичення слова шляхом перекладу передбачає переклад морфеми у морфему іншої мови, елемента в елемент, що призводить до переходу форми слова з мови-донора до мови-реципієнту.

Наприклад, вживання в англійській мові слово *almighty* – це запозичення, отримане перекладом з французької латинського слова *omnipotens*. «Семантична калька – це перехід на іншу мову не форми слова, а точного перекладу його значення» [49, с. 26].

Наприклад, комп'ютерна миша отримала в англійській мові назву *computer mouse* через зовнішню схожість з мишею. Багато світових мов під впливом англійської мови прийняли існуюче в їх лексичній базі слово *mouse/миша* для позначення комп'ютерної миші, наприклад, французькою – *sourisd'ordinateur*.

Граматична асиміляція – це адаптація запозиченого слова до морфологічних стандартів мови, що запозичує. Граматична структура кожної мови є ніби свого роду захисним бар'єром на шляху запозичень. Саме з цієї причини запозичене слово не може принести з собою і впровадити у приймаючу мову граматичні властивості мови-донора. Наприклад, будь-яке запозичене слово в англійській мові, піддається граматичній асиміляції, входить у граматичні категорії та парадигми, властиві цій мові. Так наприклад, слово французького походження *count* (рахувати, обчислювати) – *counted* (порахував), *counting* - (вважає, вважаючи); *enemy* (ворог) – *enemies* (вороги), *enemy's* (вражий).

Водночас зустрічаються і слова, які не зазнали граматичної асиміляції та зберегли свою первісну граматичну форму. Деякі іменники, запозичені з латинської мови, і досі зберегли в сучасній англійській мові свої оригінальні закінчення множини. Наприклад: *phenomenon* – *phenomena* (феномен, подія – феномени, події); *datum* – *data* (повідомлення – дані, повідомлення); *radius* – *radii* (радіус – радіуси) тощо.

Графіко-орфографічна асиміляція – це запозичення графічних та літерних позначень, діакритичних знаків та розділових знаків у процесі міжмовного запозичення. Насправді слова, запозичені з різних мов, що користуються різними алфавітами, поступово піддаються графіко-алфавітній асиміляції. Запозичене слово на початковому етапі використання в новій мові

може мати кілька орфографічних варіантів, проте згодом, внаслідок певних впливів, ця варіативність сходить нанівець. Запозичене слово аж ніяк не завжди зберігає орфографічні особливості, якими воно має в період свого переходу в нову мову [68, с. 226].

В кожній мові є запозичені слова, які не піддаються графіко-орфографічній асиміляції. В англійській мові є досить широка та різноманітна група таких слів. Наприклад, незважаючи на те, що в деяких запозичених з французької мови останні приголосні не вимовляються, вони залишаються у написанні: *ballet* ['bæleɪ] (балет), *buffet* ['bʊfeɪ] (буфет), *corps*[kɔ:] (корпус) тощо. А деякі слова типу *café* (кафе), *cliché* (шаблон), *fiancé* (наречений) зберігають свої діакритичні знаки. Також деякі французькі диграфи – *ch*, *qu*, *ou* не піддаються графічній асиміляції англійською. Наприклад: *bouquet* (букет), *brioche* (булка), *charade* (розіграш) тощо.

Запозичення на кшталт міжмовних взаємозв'язків поділяються на культурно-інформативні запозичення, близькі та престижні запозичення. Культурно-інформативні, або культурні, запозичення (*informative-cultural / cultural borrowings*) – це запозичення нових назв, які надходять у мову разом з інформацією про нове поняття. У цьому випадку мова переймає особливості культури та способу мислення іншого народу, носія цієї мови. Нове поняття, що увійшло в культуру народу, носія мови, знаходить своє лінгвістичне відображення в мові завдяки культурно-інформативному запозиченню. «Культурно-інформативні запозичення – це слова, які здатні заповнити прогалини у словниковому складі мови-реципієнта, оскільки саме ці слова можуть замінити об'єкти і концепції, що вважаються новими в культурі мови, що запозичує» [77, с. 212].

У суспільно-політичній сфері світу глобалізації відбуваються такі зміни та нові відкриття, що для номінації всього цього у жодній мові не вистачить власних внутрішніх ресурсів. Тому носії мови звертаються до мови народу-автора нововведення, і, таким чином, здійснюють процес запозичення слова, що означає нове поняття. Як приклад культурно-інформативних запозичень

можна вважати такі слова, що перейшли до словникового складу англійської мови з різних мов: *abbot* (абам), *castle* (замок, фортеця), *church* (церква), *devout* (вірний), *grenade* (граната), *mansion* (палац), *marquess* (маркіз), *opera* (опера), *prison* (в'язниця), *saint* (святий), *silk* (шовк), *tragedy* (трагедія), *tax* (податок), *waltz* (вальс) тощо.

Крім зазначеного типу запозичень існують у мові також запозичення, що міцно увійшли до лексичного складу мови за відсутності інформаційного обміну між носіями мови. Це відомі випадки, коли народи, що мають різну культуру, мову, релігійне віросповідання, проживали в єдиному соціально-політичному, і навіть географічному ареалі. У процесі соціолінгвістичного запозичення між мовою нижчого соціального класу (*substratum/lower language*), що представляє собою окуповане, або експлуатоване суспільство, та мовою вищого класу (*superstratum/dominant/upper language*), що представляє окупантів, або експлуататорів, спостерігався не обмін інформацією, а політико-економічна перевага, взаємовідносини керівник-підлеглий, і виникали позамовні психологічні чинники як бажання наслідувати мову вищого класу. Запозичення, які увійшли до словникового складу будь-якої мови саме таким шляхом називаються престижними запозиченнями (*luxury loans/prestige borrowings*).

У 1066–1300-х роках (період, що охоплює 1066–1500-і рр., збігається за часом із Середньоанглійським періодом розвитку мови) в Англії панівне становище займала французька мова, і у зв'язку з чим більшість французьких запозичень в англійській мові складають запозичення з мови правлячого класу. Англійці, маючи назви предметів і понять у своїй національній мові, віддаючи данину «моді», воліли говорити замість *pig flesh/pig meat* (свинина) - *pork* (*porc* – фр. свинина), замість *cow flesh/cow meat* (яловичина) - *beef* (*bouef* – фр. яловичина) [49, с. 59].

Такі слова, як *art* (мистецтво), *bracelet* (браслет), *clarinet* (кларнет), *cuisine* (кухня), *crayfish* (краб), *dance* (танець), *diamond* (алмаз, діамант), *fashion* (мода), *fur* (хутро), *oboe* (гобій), *painting* (картина), *satin* (атлас), *ruby*

(рубін), *sculpture* (скульптура), і сотні інших перейшли в словниковий склад англійської мови через передбачувану «престижність» французької мови.

У суспільствах, що формуються у загальному географічному середовищі в рамках єдиної політичної культури, запозичення та перехід слів між мовами та діалектами породжують явище близького запозичення (*intimate borrowings*). Цей тип запозичень, що виникає особливо в період завоювань внаслідок впливу панівної мови на мову «нижнього рівня» і носить односторонній характер. Так близькі запозичення формуються лише внаслідок впливу мови панівного класу на мовні форми мови нижнього рівня, і обмежуються в основному побутовим стилем і не мають нічого спільного з культурними нововведеннями. Мова нижнього рівня не може впливати на мову панівного класу. Якщо засвоєні слова не розповсюджуються на широкий ареал, то процес запозичення залишається на рівні діалектизмів, що виникли на основі взаємовпливу мов, на певній географічній території.

Л. Блумфільд, представляючи близькі запозичення як підгрупу культурно-інформативних запозичень, пише, що у Сполучених Штатах покірні іммігранти, піддаючись впливу мови верхнього рівня, вводили у свою промову запозичення слів, які обмежувалися лише тими словами, які вони змогли вивчити коли приїхали до Америки: *baseball* (бейсбол), *alderman* (член муніципалітету), *boss* (бос, приватний власник), *ticket* (квиток) тощо [47, с. 461].

Таким чином, кожна мова безперервно збагачує та вдосконалює свій словниковий склад. Ніколи не можна заздалегідь передбачити, що залишиться на довгий час, а що ні в словниковому складі мови. Проте, наскільки важлива позиція того чи іншого запозиченого слова для певного періоду часу, яку функцію воно несе, можна лише висловити припущення. З упевненістю можна сказати, що явище запозичення не завдає шкоди своїм національним одиницям, а, навпаки, вдало здійснені за потребою або з метою збагачення мови запозичення суттєво впливають на лексичний фонд мови. У той же час надмірне і необґрунтоване використання запозичень у мові, витіснення

національних слів та їх заміна іншомовними запозиченнями є явищем, яке призводить до серйозних змін у системі мови.

1.2. Французькі запозичення у словниковому складі англійської мови: історичний аналіз

Запозичення як процес використання елементів однієї мови в іншій обумовлено суперечливою природою мовного знаку. Цим, мабуть, і пояснюється та обставина, що процес запозичення в сучасній англійській мові, за наявними даними, дуже непродуктивний. У кількісному відношенні він значно поступається таким процесам номінації, як словотворення та семантична деривація (словотворення). Але це не означає, що частка запозичень у сучасній англійській мові не настільки велика. Запозичені приблизно з 50 мов світу, лексичні одиниці становлять майже 70 % словникового складу англійської мови та включають пласти лексики, які з'явилися у різні історичні епохи і зазнали впливу різних умов розвитку мови та її існування.

Наявні у словниковому складі мови запозичені слова можна класифікувати: за джерелом запозичення, за аспектом запозиченого слова і за ступенем його асиміляції. Розглядаючи французькі запозичення в англійській мові, класифікація за джерелом запозичення є найбільш актуальною із трьох.

За джерелом запозичення у словниковому складі англійської мови розрізняють:

1. Кельтські запозичення.
2. Латинські запозичення перших століть нашої ери, так званий перший шар латинських запозичень. Ці латинські запозичення потрапили ще до приходу англів і саксів на Британські острови.
3. Латинські запозичення VI–VII ст., тобто епохи запровадження християнства в Англії (так званий другий шар латинських запозичень).

4. Скандинавські запозичення епохи скандинавських набігів (VIII–IX ст.) та скандинавського завоювання (X ст.).

5. Старі французькі запозичення (XII–XV ст.), зумовлені нормандським завоюванням.

6. Латинські запозичення XV–XVI ст., що пов'язані з епохою Відродження (так званий третій шар латинських запозичень).

7. Нові французькі запозичення після XVI ст.

8. Запозичення з грецької, італійської, голландської, іспанської, російської, німецької та інших мов, зумовлені економічними, політичними, культурними зв'язками з відповідними народами.

Ю. Костюченко наводить кількісний склад запозичень французьких слів відповідно до часових періодів: 1101–1150 – 2; 1151–1200 – 7; 1201–1250 – 35; 1251–1300 – 108; 1351–1400 – 198; 1401–1450 – 74; 1451–1500 – 90; 1501–1550 – 62; 1551–1600 – 95; 1601–1650 – 61; 1651 – 1700 – 37; 1701–1750 – 33; 1751–1800 – 26 [13].

Запозичення в англійському словниковому складі є та сфера лексики, яка найбільш тісно і безпосередньо відображає історію Англії, показуючи вплив на мову зовнішніх нелінгвістичних причин.

У 1066 році Англія була завойована норманами, які окупували також північну частину Франції, і прийняла васальну залежність від короля франків. Протягом наступних трьох століть років норманська мова стала офіційною мовою королівського двору. Це було наслідком прийняття місцевих старофранцузьких діалектів, розвинених у регіональній мові Франції, які існують і зараз.

Мова норманів була сумішшю латинської та французької мов. Вона відрізнялася від французької мови, якою говорили в центрі Франції. Поступово давньоанглійська мова стала поповнюватися лексикою центрального діалекту французької мови. Знадобилося три століття для мов, якими говорили в Англії, щоб злитися в середньоанглійську мову (СР-англ.), яка стала предком сучасної англійської мови. У цей період до англійської мови

увійшли такі слова, як *proper* (властивий, належний, підходящий) – від порівн.-англ. *propre* (правильний) – від ст.-фр. *proper* (притаманний, належний) – від латів. *proprium* (властивий); *to aid* (допомагати, сприяти) – від СР-англ. *aiden* (надавати допомогу) – від старофранцузького (ст.-фр.) *aider* (допомагати) – від лат. *adiutare* (допомагати, сприяти); *feeble* (слабкий, нікчемний) – від СР-англ. *feble* (немічний, кволий) – від ст.-фр. *foible* (плачевний, жалюгідний) – від лат. *flebilis* (слабкий); *beast* (звір, тварина, груба людина) – від СР-англ. *beste* (звір, худоба) – від ст.-фр. *beste* (тварина) – від лат. *bestia* (тварина, звір) [2; 69; 86; 88].

У Х столітті проникнення французьких слів привело до появи 7 тисяч французьких запозичень, деякі з них є інтернаціоналізмами (Додаток В). 98% двоскладових слів піддалися англіцізації наголосу [38, с.92].

Крім того, французька мова стала провідником для проникнення в англійську мову великої кількості латинських слів, що використовувалися в різних галузях науки (філософії, медицині, астрономії, архітектурі тощо). Це означає, що вже у цей період більше половини англійського словника, так чи інакше, мало романське коріння [75].

Французькою говорили представили правлячого класу, тоді як основна частина населення – селяни – продовжували використовувати англійську. Так наприклад, селяни, які займалися вирощуванням вівець, називали цих тварин споконвічним англійським словом *sheep*. Однак, коли ті ж селяни йшли до ринку продавати це м'ясо знатним панам, або подавати їм його на стіл, вони використовували вже французьке слово *mutton* (фр. *mouton*). Однак в англійському словнику збереглися і використовуються досі споконвічні елементи, які, як правило, пов'язані зі словами англо-саксонського (німецького) походження [59].

Говорячи про ранні французькі запозичення епохи нормандського завоювання, слід зазначити, що вони мають зовсім інший характер, ніж ранні скандинавські запозичення. Тут слід враховувати, перш за все, те, що французька мова по відношенню до англійської мови зайняла панівне

становище як мова феодальної знаті, урядових установ, освіти і взагалі як основна мова писемності (поряд з латиною). У зв'язку з цим французькі слова, на відміну від скандинавських, у своїй масі яскраво відображають становище, спосіб життя, діяльності, інтереси тих суспільних верств, які виключно або переважно користувалися французькою мовою: *duke* – герцог (*duk*: зі ст.-франц. *dus*); *action* – дія (середньо-англ. *acciouin* – дія, звинувачення: зі ст.-франц. *acciouin*); *carpenter* – тесляр (*carpenter*: зі ст.-франц. *carpentier*); *agreeable* – приємний, згідний (ср.-англ. *agreeable*: зі ст.-франц. *agreeable*); *beauty* – краса (ср.-англ. *beautee*: зі ст.-франц. *beate*) тощо [88].

Французькі запозичення періоду нормандського завоювання проникають головним чином не в основний словниковий фонд, а у певні пласти словникового складу. Ці пласти визначаються історичними умовами запозичення. Насамперед, це слова, пов'язані [2]:

1) з феодальними відносинами: *feudal*, *baron*, *vassal*, *liege*, *chivalry* (феодал, барон, васал, сеньйор, лицарство). Деякі з цих слів, які на той час відображали у своєму значенні феодальну ідеологію, пізніше отримали загальний зміст, наприклад, такі як: *command*, *obey*, *serve*, *noble*, *danger* (команда, підкорятися, служити, благородний, небезпека). Показовим є розвиток значення слова *danger*. Спочатку воно означало «влада феодала» і в цьому значенні було запозичено. Значення «небезпека» воно набуло у Франції, і так було запозичено вдруге [2] ;

2) з титули, за винятком *king*, *queen*, *earl*, *lord* і *lady*, які є нормано-французького походження [2] ;

3) з державним устроєм та управлінням: *people* (фр. *peuple* – народ), *government* (фр. *gouvernement* – уряд), *sentence* (фр. *sentence* – вирок); *royal* (фр. *royal* – королівський), *condemn* (фр. *condamner* – засуджувати), *judge* (фр. *juge* – суддя), , *prince* (фр. *prince* – принц), *nation* (фр. *nation* – нація), *justice* (фр. *justice* – справедливість, юстиція) тощо [2] ;

4) з сімейними відносинами: *aunt*, *nephew*, *parent*, *spouse*, *cousin*, *uncle*, *niece* тощо [2] ;

5) з професіями ремісників, які обслуговували феодалів: *carpenter*, *joiner*, *tailor*, *butcher*, *painter* [2] ;

6) с армією та військовим побутом: *victory* (фр. *victoire* – *перемога*); *army* (фр. *armée* – *армія*), *siege* (фр. *siège* – *облога*), *regiment* (фр. *régiment* – *полк*) [2];

7) з наукою, мистецтвом: *science* (фр. *science* – *наука*), *art* (фр. *art* – *мистецтво*), *doctor* (фр. *docteur* – *доктор*); *college* (фр. *collège* – *коледж*), , *medicine* (фр. *médecine* – *медицина*) [2] ;

8) з торгівлею та іншими видами діяльності суспільства: *profession* (фр. *profession* – *професія*); *money* (фр. *monnaie* – *гроші*), *profit* (фр. *profit* – *вигода*), *merchant* (фр. *marchand* – *торговець*) [2] ;

9) з релігією та церквою: *cathedral* (фр. *cathédrale* – *собор*), *religion* (фр. *religion* – *релігія*); *chapel* (фр. *chapelle* – *капличка*); *saint* (фр. *saint* – *святий*) [2].

Отже, запозичення з французької мови являли собою, на відміну від скандинавських запозичень, специфічні терміни-назви, пов'язані з новими поняттями, привнесеними нормандськими завойовниками. Більшість цих запозичень і залишилася на периферії словникового запасу.

Однак деякі слова з часом стали звичайними, повсякденними та загальноновживаними: наприклад, *face* – *обличчя* (фр. *la face*), *gay* – *веселий* (фр. *gai*), *hour* - *година* (фр. *heure*), *ink* – *чорнило* (фр. *les encre*), *joy* – *радість* (фр. *la jolie*), *letter* – *лист* (фр. *la letter*), *money* – *гроші* (фр. *la monnaie*), *pay* – *платити* (фр. *payer*), *river* – *річка* (фр. *la rivi*), *table* – *стіл* (фр. *la table*) [4].

Панування французької мови завершується в другій половині XVI століття, але найбільша кількість запозичень з нього припадає якраз на цей час.

Слід, відзначити, що спочатку французька мова поширювався в Англії головним чином у формі нормандського діалекту, змішаного з елементами північно-східних французьких говірок. Вже у XIII ст. французька мова почала втрачати в Англії характер живої розмовної мови і поступово перетворювалася на традиційну офіційну мову. В той час французькій мові була відведена роль офіційної у сфері міжнародного документообігу. У зв'язку з цим пізніші запозичення створюються переважно вже не з англо-французького, а з

центрально-французького (паризького чи франсійського) діалекту, що переважав у XIII столітті.

Протягом XI-XIV століть, коли французька мова стала офіційною мовою державного управління, судочинства, освіти, науки та військової справи, були наступні запозичені французькі слова: у сфері державного управління (*court, empire, Parliament*), юриспруденції (*judge, crime, justice*), військової справи (*war, officer, battle*), релігії (*prayer, to confess*), науки (*science, medicine, doctor*), торгівлі (*benefit, commerce, industry*), мода (*dress, to adorn, garment*) тощо [8].

Багато слів французького походження витіснили споконвічно англійські слова, що виражали найпростіші та базові поняття. Подібні французькі запозичення вже настільки укоренилися в мові, що їхнє іншомовне походження мало чи зовсім не відчувається носіями мови. Це такі слова, як *air, large, blue, appear, table, river, dance, painter* тощо. Їх можна вважати повністю асимільованими, тому що вони відповідають усім фонетичним, морфологічним та синтаксичним нормам англійської мови.

У зв'язку з тим що з французької мови в англійську було запозичено величезну кількість лексичних одиниць, багато з яких мали складну словотвірну структуру, вплив французької мови великою мірою позначився на системі англійського словотвору.

Певні французькі суфікси і префікси, які у запозичених словах, могли вилучатися з цих слів і використовуватися для утворення слів від споконвічного коріння. Наприклад, *-able*, утворений від *acceptable*; суфікс *-ence* – від *difference, excellence, evidence, violence* тощо [5].

Крім того, запозичення з французької мови збільшили випадки конверсії англійською мовою. Справа в тому, що від однієї і тієї ж основи французької мови було утворено багато паралельних запозичень. У системі англійської мови вони оформилися парадигмами різних частин мови: *honour* – *честь* (*honour*: зі старофранц. *honur, honour*) – *honour* – *почитати* (ср.-англ. *honouren*: зі ст.-франц. *honorere*) тощо [26].

Пізніші запозичення з французької виділяються особливо. Зазначені запозичення нечисленні і переважно не мають або майже не мають паралельних однокорених утворень, а нерідко розрізняються і за своєю звуковою та орфографічною формою.

Новоанглійською називають мову XVII–XX ст., коли до британського життя стали активно впроваджуватися численні риси французької культури, що досягла в цей період свого найвищого рівня. До цього періоду відносяться такі запозичення з французької мови, як: *parlament* (фр. *parlement* – парламент), *culture* (фр. *culture* – культура), *theatre* (фр. *théâtre* – театр), *ballet* (фр. *ballet* – балет) тощо. Велика група запозичень цього часу представляє військові терміни, наприклад, *pilot* (фр. *pilote* – пілот), *general* (фр. *général* – генерал), *division* (фр. *division* – дивізія), *equipment* (фр. *équipement* – спорядження) тощо [28].

Період з XVI століття до світових воєн характеризується боротьбою Англії з Францією за світовий вплив. Найяскравішими подіями цього періоду стали освоєння Американського континенту, семирічна війна 1756-1763 років за розділ колоній, французька буржуазна революція 1789-1794 років, продаж Луїзіани в 1803 році, наполеонівські війни, що включають Трафальгарську битву. Загалом, англо-французькі відносини цього періоду можна охарактеризувати як суперництво та недовіру один до одного. У цей час кількість слів, запозичених з французької, був не настільки значним як у період нормандського завоювання. Французькі запозичення цього часу відбивають історико-культурні зв'язки між двома країнами. Багато запозичень цього періоду відносяться до галузі дипломатії та мистецтва і відображають звичаї та уподобання французької аристократії, наприклад, *attaché*, *liqueur*, *ballet*, *joie de vivre*, *boudoir*, *secrétaire* тощо. Багато слів, запозичених в цей період, відносяться до так званої міжнародної лексики, наприклад, *etiquette*, *mirage*, *chic*, *reservoir* [26, с. 1161].

Найбільш значущим у рамках новоанглійського періоду є XIX ст., оскільки воно принесло найбільшу кількість запозичень, пов'язаних з позначенням абстрактних понять, що відносяться до сфери науки і культури.

Йдеться про такі запозичення, як: *Renaissance* (фр. *Renaissance* - Відродження), *humanity* (фр. *humanité* – гуманність), *litterature* (фр. *littérature* – література), *communiqué* (фр. *communiqué* – комюніке, офіційне повідомлення), *information* (фр. *information* – інформація) та ін. Всі вони мають високий рівень частотності вживання в англійській мові [41, с.61].

Французька мова, таким чином, була найважливішим джерелом збагачення англійського словника на всіх етапах його еволюції.

Включаючись до системи англійської мови, французькі запозичення часто зберігали вимовні норми та орфографію, властиві французькій мові. Наприклад: *fiancé* (фр. *fiancé* - наречений), *machine* (фр. *machine* – машина, механізм), *police* (фр. *police* – поліція), *coquette* (фр. *Coquette* – кокетка) [69]. Ці слова, що стали частиною англійського словника, не відрізняються своєю вимовою та написом від своїх французьких еквівалентів.

Однак, запозичуючи іншомовні слова, мова-реципієнт, як правило, не залишає їх незмінними. Ці слова поступово змінюються відповідно до фонетичних, морфологічних, лексичних закономірностей приймаючої мови та приводяться у відповідність до системи мови в цілому, тобто піддаються процесу асиміляції.

Слід зазначити, що більшість французьких запозичень в англійській мові успішно асимілювалися: вони втратили свою національну (французьку) ідентичність і стали сприйматися англійцями як слова рідної мови. Це стосується фонетичного оформлення, наголосу і написання. При цьому англійська мова повністю засвоювала тільки ті слова, які виявлялися потрібними та корисними для повноцінної комунікації, витісняючи ті, які служили завданням збагачення мови.

Залежно від ступеню асиміляції французьких запозичень, виділяють наступні групи:

1) повністю асимільовані запозичені слова: *to continue* (фр. *continuer* – продовжувати), *village* (фр. *village* – село), *air* (фр. *air* – повітря), *table* (фр. *table* – стіл), *affair* (фр. *affaire* – справа), *to prepare* (фр. *préparer* – готувати), *apartment* (фр. *appartement* – квартира), *place* (фр. *place* – місце) тощо [78]. Слова цієї групи мають французьке походження, але при цьому відповідають усім нормам англійської мови і сприймаються як слова рідної мови, а не як іноземні. При цьому вони можуть бути частково змінені у своєму звуковому образі чи орфографії, зберігаючи водночас основу слова. Наприклад: *difficult* (фр. *difficile* – важкий), *defensa* (фр. *défendre* – захищати) [78];

2) неасимільовані запозичені слова, наприклад: *déjà vu* (фр. *déjà vu* – знайоме, вже бачене), *a propos* (фр. *à propos* – до речі), *tête-à-tête* (фр. *tête-à-tête* – розмова наодинці, віч-на-віч), *vis-à-vis* (фр. *vis-à-vis* – візаві, віч-на-віч), *coup d'Etat* (фр. *coup d'Etat* – державний переворот), *hors-d'oeuvre* (фр. *hors-d'oeuvre* – закуски) тощо [78]. Слова, що входять до цієї категорії, зберігають свою іншомовну орфографію та вимову. Як правило, вони називають поняття, пов'язані з культурними реаліями французького народу, та англійського еквіваленту не мають;

3) частково асимільовані запозичені слова, тобто, залишаються французькими словами з точки зору вимови, орфографії та своїх граматичних форм: *rendez-vous* (фр. *rendez-vous* – зустріч, побачення), *boulevard* (фр. *boulevard* – бульвар), *restaurant* (фр. *restaurant* – ресторан) [78]. Залежно від конкретної ситуації слова цієї групи можуть розглядатися як в одній, так і в іншій категорії, оскільки, змінивши свої фонетичні ознаки, вони зберегли свою орфографію.

Найважливішою характеристикою асиміляції французьких запозичень в англійській мові є фонетичний аспект їх засвоєння. Ступінь фонетичної асиміляції на рівні слова може бути різною. Це відноситься як до фонетичного оформлення (вимова), так і до наголосу у слові. З плином часу практично у всіх французьких запозиченнях відбулося перенесення наголосу з останнього складу, характерного для французької фонетичної системи, на один із

попередніх: *cinema* (фр. *Cinéma*), *aquipment* (фр. *équipement*), *envy* (фр. *envie*), *radio* (фр. *radio*), *honour* (фр. *honneur*) [78].

Якщо запозичене французьке слово складалося зі звуків, які вже були в англійській фонетичній системі, то воно відтворювалося носіями англійської досить точно. Якщо ж воно містило якісь звуки, чужі англійській мові, то кожен із них замінювався найближчим звуком англійської мови. Так, наприклад, в англійському звуковому ладі відсутні носові голосні звуки, характерні для французької фонетичної системи, тому в процесі асиміляції вони замінювалися схожими на них англійськими голосними: фр. *exemple* [ɛ̃g-Azɑ̃pl] – англ. *example* [ɛ̃gAzɒmpl]. Інший французький звук [ɔ̃], відсутній в англійській замінювався звуком [ju]: фр. *continuer* [kɔ̃tɑ̃nɔ̃Ae] – англ. *continue* [kənAtɒnju:] [5, с.9].

Вплив французької мови простежується не тільки у сфері вимови, значною мірою воно позначилося і на системі англійського словотвору. Ціла низка французьких суфіксів і префіксів, що зустрічаються в запозичених словах, активно асимілювалися лексичним складом англійської мови і стали застосовуватися для утворення нових англійських слів.

Так, наприклад: суфікси *-tion*, *-ment* беруть участь в утворенні багатьох іменників: *revolution*, *communication*, *monument*, *apartment*, *movement*; префікс *dés-* з заперечним значенням закріпився в англійській мові у вигляді префікса *dis-*: *disappointment*, *disadvantage*, *disapproval* і використовується для утворення нових слів від англійського кореню: *disown* (відмовлятися), *disburden* (розвантажити) тощо [4].

Як правило, слова, запозичені з французької мови, у процесі асиміляції зберігали своє лексичне значення, наприклад, *train*, *comprehension*, *language*, *restaurant* тощо. Проте, в окремих випадках значення запозичених слів могло змінюватися від свого вихідного стану. Це явище призвело до утворення особливої категорії лексичних одиниць – категорії хибних когнатів, відомих як «хибні друзі перекладача», оскільки, зберігаючи своє французьке написання, вони припускають повну або часткову зміну значення, а отже,

спотворюють правильне розуміння цих слів у мові і призводять до певних труднощів при їх перекладі.

Наприклад: французьке слово *magasin* (магазин) не відповідає англійському *magazine* (ілюстрований журнал), дієслово *crier* (кричати) не повністю співвідноситься з англійським дієсловом *to cry* (не тільки кричати, а й плакати); а значення іменника *librairie* (книгарня) не дорівнює англійському значенню *library* (бібліотека) [1].

Наступним періодом англо-французьких відносин є період до і після першої та другої світових воєн. У цей час Париж стає культурною столицею світу. Французькими запозичення пізнішого етапу вважаються ті лексеми, які зареєстровані у словниках. Причому, запозичення повною чи більшою мірою зберігають французьку орфографію, і навіть мають англійські синоніми.

Більшість (80%) запозичень становлять іменники, рідше зустрічаються прикметники, дієслова, прислівники, прийменники та фрази. Фонетично для французьких запозичень характерні особливі поєднання звуків, невластиві англійській мові. Але при цьому знаходять частково і ознаки англійських слів. Запозичення другої хвилі можна охарактеризувати загалом як частково асимільовані, які ззовні і за вживанням, за винятком деяких ознак, не відрізняються від лексем англійської мови [8, с. 344].

Другу групу французьких запозичень другої хвилі становлять неасимільовані запозичення. Більшу частину (близько 30%) становлять стійкі словосполучення, такі як *coup d'état*, *crème brûlée*, *bon voyage* тощо.

Неасимільованим запозиченням притаманні формальні ознаки, які у словниках мають позначку відповідно «фр.» та "Fr.". Це такі лексеми як *idée fixe*, *mauvais sujet*. Багато лексем зберегли французьку орфографію, що включає надрядкові та підрядкові знаки. Третьою формальною ознакою є курсивне друкування деяких запозичень. Неасимільовані французькі запозичення-словосполучення часто містять французькі допоміжні частини мови – прийменники та артиклі. Неасимільовані французькі запозичення

зазвичай зустрічаються у промові найбільш освічених і соціально привілейованих верств суспільства [39, с. 175].

1.3. Сучасні французькі запозичення

Запозичення з французької продовжують поповнювати словарний склад до сьогодні. У XIX і на початку XX століття вони мають переважно книжковий характер. Однак, у період після закінчення Другої світової війни, англійська мова запозичує французькі слова внаслідок живого спілкування американської армії з французьким народом.

Були запозичені численні слова, що означають задоволення та розваги: *ease, comfort feast, leire, pleasure, delight*; карткові терміни: *trump, cards*; юридичні терміни: *felony, plaintiff, accuse, court, crime, defendant, attorney* тощо [56].

Особливо цікавим є вплив французьких слів на лексику англійської мови наприкінці XX століття. Французькі запозичення виникають у багатьох сферах життя. Це і політика, і світське життя, спорт та відпочинок. Вони насичують англійську мову фарбами, роблять її особливою, пожвавлюють. Англійською мовою запозичуються окремі лексичні одиниці, наприклад, *cartoon* – *комікс*, *bomb* – *бомба*, *corp* – *корпус*, *en route* – *по дорозі*. На теперішній час 80 000 найбільш вживаних слів англійської мови приблизно 22 500 становлять французькі запозичення (всіх періодів історії) [54, с. 173].

Одним із прикладів сильного впливу французької мови є варіант англійської мови в Квебекі. Цей вплив почався з Тихої революції (Quiet Revolution) 60-70-х років. Тиха революція – ланцюг політичних та соціально-економічних подій у Канаді 1960-1970-х рр., що змусило канадців і світову громадськість по-новому поглянути на етнічну картину канадської держави та в першу чергу переглянути відносини між головними її учасниками: англоканадцами та франкоканадською громадою. Одним із найважливіших наслідків революції стало примус новоприбулих у провінцію Квебек

емігрантів до ухвалення верховенства французької мови над англійською, насильницька асиміляція, а саме позбавлення емігрантів-англофонів прав та можливостей віддавати своїх дітей на навчання до державних шкіл Квебеку з англійською мовою викладання, постійне скорочення фінансування освіти англійською мовою, інші види прихованого видавлювання англосовного населення Канади з провінції Квебек.

Саме з Тихою революції та з Хартії французької мови, також іменованої як Закон 101, англійська мова почала запозичувати значну кількість слів. МакАртур дослідив найбільш вживані місцеві французькі запозичення, які характеризують заміну англійських слів на французькі: фр. *anglophone*, *depanneur* – for анг. *conner store*, фр. *confessional* – for анг. *dominatorial*, фр. *animateur* – for анг. *group leader*, фр. *collectivity* – for анг. *community*, фр. *subvention* – for анг. *grant or subsidy*, фр. *permanence* – for анг. *tenure*, фр. *formation* – for анг. *training in a subject or skills*, фр. *Professor* – for анг. *teacher at a secondary school*, фр. *planification* – for анг. *planning*, фр. *recuperate* – for анг. *recover*, фр. *primordial* – for анг. *essential*, фр. *library* – for *book store*, фр. *demand* – for *to ask*, фр. *souvenir* – for анг. *memory*, фр. *guichet* – for анг. *bank machine*, фр. *chalet* – for анг. *summer cottage*. З'явилося багато неінтегрованих запозичень, так званих галіцизмів та *fox amis* (хибні друзі перекладача): *reunion for meeting*, *deceived (from decevoir) for disappointed*, *retarded for late*, *library for bookshop* [72].

Серед сучасних французьких запозичень виявлено багаточисельні тематичні групи: «політика»: *inaugural, diplomat, charge d'affaires, impass, cu-de-sac, bien-pensant, non de guerre*; «кулінарія» – *degustation, escargot, filet mignon, potpourri, croissant, baguette, cuisine*; «мистецтво» – *art nouveau, gouache, avant garde, trompe*; «література» – *roman a clef, raisonneur, précis, aidememore, tour de force, jeu d`spirit* тощо [88].

Розглянемо конкретні приклади повністю асимільованих запозичень. Французькі запозичення "*impasse*", "*cu-de-sac*" віднесено до семантичній групі слів, які додають новий відтінок значенню поняття: *Britons in France could lose*

driving licencis due to post-Brexit impass. - Британці у Франції можуть втратити водійські права через тупик після Brexit. *Impass* використовується в англійській мові для позначення ситуацій, коли переговори або ситуація «заходить у глухий кут» [6, с. 3].

Наступне запозичення «*panache*» додає відтінок значення яскравих манер і безрозсудної хоробрості англійському синоніму '*flamboyance*': *Gordon Ramsay's Bank Balance: where's the panache.* - Банківський баланс Гордона Рамзі: де ж тут головне [6]. У цьому прикладі вживання французького запозичення «*panache*» надає емоційно-експресивну забарвленість заголовків.

Французьке запозичення «*potpourri*» використовується як у прямому, так і у переносному значенні. У прямому значенні – *ваза, горщик з ароматними спеціями*, в іншому значенні – *змішання музичних нот, тонів, звучань* [37].

Поява сучасних запозичень з французької мови обумовлено екстралінгвістичними причинами та внутрішніми структурними мовними контактами, що пов'язано з цілою низкою внутрішніх тенденцій мовного розвитку. Серед них можливо виокремити основні внутрішні фактори переходу французьких елементів в англійську мову: 1) потреба у диференціації деяких семантичних полів (У. Вайнрайх); 2) тенденція до невмотивованості або, навпаки, умотивованості мовного знаку (А. Сметцкой); 3) закон економії мовних зусиль (С. Волков, Є. Сенько); 4) тенденція до комунікативної чіткості лексичних одиниць (А. Майоров); 5) тенденція до експресивності (А. Майоров). Всі ці причини не існують ізольовано, а взаємопов'язані та переплітаються [21, с.158-159].

Судячи з матеріалів словників нових слів, французька мова залишається найактивнішою та щедрою мовою-донором.

Французька мова домінує в області кулінарної справи та гастрономії. Французька кухня зберігає свої лідуючі позиції серед національних кухонь і представлена в англійській мові новими запозиченнями: *petit déjeuner* – сніданок, *haute cuisine* – висока кухня, *cuisine minceur* – кухня для схуднення, *cuisine nouvelle* – нова кухня, *plat du jour* – страва дня, *beuf à la mode* -

яловичина по-модному, *cordon bleu* – кордон блю, *cavaillon* – кавайон, *frisée* – фрізе, *peche* – пече, *petit Suisse* – немім суаз (маленький швейцарець), *vacherin* – вачерін, *impitoyable* – безжальний, *vin* – вино, *vin blanc* – біле вино, *rosé* – рожеве вино, *vin de marque* – фірмове вино, *vin du pays* – місцеве вино, *vin rouge* – червоне вино, *Beaujolais nouveau* – Божоле нуво (молоде вино), *cassis* – чорна смородина, *Cointreau* – Куантро (лікер), *pecher* – печер, *kir (royale)* – кір (рояль), *coupe* – чашка, *frappé* – смузі, *madeleine* – мадлен, *parfait* – парфе, *petite four* – немім фу (маленька духовка), *profiterole* – профітроль тощо [37].

Розглянемо докладніше цей список.

Haute cuisine або «висока кухня» – кухня вишуканих ресторанів та розкішних готелів по всьому світу. Вона характеризується ретельним приготуванням і ретельною презентацією продуктів харчування, як правило, дуже дорогих та у супроводі рідкісних вин [57].

Кулінарний стиль *cuisine nouvelle* – «нова кухня», засновано на простоті та свіжості та протиставлено «аристократичній» класичній насиченій французькій кухні з її химерним сервіруванням, складними соусами і «важкими» способами приготування. Він характеризується легшими у приготуванні та витонченими стравами зі зниженою калорійністю. «Нова кухня» виносить на передній план ретельне ставлення до вихідних продуктів, поєднання їх смакових властивостей, зокрема солоно-солодкого та кисло-солодкого. Така кухня звертає більшу увагу на оформлення, декор та презентацію страв [57].

Кулінарний стиль *cuisine minceur* – дієтична кухня в області раціонального харчування, спрямована на зниження ваги, виключає з раціону висококалорійні продукти і віддає перевагу вегетаріанським та рибним стравам, свіжим овочам та фруктам. Не випадково *cuisine minceur* визначається як *cooking for slimmers* [57].

Plat du jour (букв. «страва дня») – спеціально приготовлена або рекомендована страва дня в меню ресторану; *Boeuf à la mode* (“beef in the style”) – тушковане м'ясо (яловичина) з овочами; *cordon bleu* (букв. «синя

стрічка») – «кордон блю», панірований у сухарях шницель з телятини, начинений сиром і шинкою, імовірно рецепт швейцарської кухні [57].

Наступне слово із наведеного списку *cavaillon* – позначення особливого сорту мускусної дині, відомої як «диня кавайонська» (*an intensely fragrant melon resembling a cantaloupe*) [57], важка диня з жорсткою шкіркою жовтуватого кольору та темно-зеленими смужками. До цього фрукту у Франції ставляться з особливою повагою: свято на честь кавайонської дині стало справжньою державною урочистістю. З дині виготовляють відомий сироп, який застосовують у приготуванні вишуканих десертів, тістечок, булочок, тортів, млинців, мусів та пончиків. Їм поливають морозиво, фруктові салати, додають у топінги і солодкі соуси для надання оригінального смаку та аромату з літніми нотками.

Слово *frisee* – зелень з кучерявим листям – листовий салат, схожий на качаний салат зі смаком рослин виду Ендівій (*Curly salad resembling a dishevelled spidery lettuce*) [37].

Французькі сири представлені запозиченнями від *frais*, *petit suisse*, *vacherin* (букв. «свіжий сир») – різновид сиру (гладкий і густий зернистий творог/сир, що на вигляд нагадує густу сметану). Цей вершковий м'який сир традиційно подається до свіжих фруктів (*a fairly liquid variety of curd cheese; a low-fat soft cheese with a smooth light texture*) [37].

Petit Suisse – несолоний свіжий сир з коров'ячого молока і вершків, що має форму мініатюрного циліндра білого кольору без скоринки. *Пти-Сюїс* можна подавати як десерт з цукром, джемом або медом, як закуску із зеленню, намазувати на тости, додавати в начинку до м'яса та використовувати як соус. Ще один вид сиру – *вашпен* – *vacherin* (*a soft ripened, richly flavored cow's milk cheese from the Swiss Alps*) – м'який сир з коров'ячого молока, що виробляється у Швейцарських Альпах [88].

Франція славиться своїми винами, зокрема, шампанським. Французька винна культура не має нічого спільного з *l'ivrognerie* (тобто *пияцтвом*), а вино (*le vin*) є невід'ємною частиною французької культури. Англійська мова,

незважаючи на наявне в неї слово *wine* для позначення вина, запозичила ряд слів з французької для позначення різних видів вина: *vin* – вино, *vin blanc* – біле вино, *rosé* – рожеве вино, *vin de marque* – марочне вино, *vin du pays* – місцеве вино, *vin rouge* – червоне вино [86].

Безпосередньо після закінчення ферментації, шість тижнів після збору врожаю, у продаж надходить вино *Beaujolais nouveau* – Божоле нуво. Це сорт молодого французького вина з винограду, що виробляється в історичній області Божоле (Бургундія). День надходження вина у продаж часто називають «святим божоле». Вино має яскравий, різкий смак з нетерпким фруктовим букетом. Дегустатори характеризують «Божоле нуво» як легке, живе, з яким характером, виділяючи тони смородини, вишні та малини і підкреслюючи блискучий і прозорий червоний колір напою. «Божоле нуво» не має довготривалий термін зберігання, зазвичай його використовують максимум до березня наступного року.

Надзвичайною популярністю користується бальзам із чорної смородини *cassis*, який відрізняється запашним ягідним ароматом і терпким смаком, як і міцний спиртний напій – лікер *Cointreau* з квітково-фруктовим ароматом, секрет унікальності якого полягає в гармонійним поєднанням добірних солодких і гірких апельсинів, що становлять основу цього напою.

Французькі винороби здивували пошановувачів вин персиковим шампанським *pecher* (*a peach champagne*), ігристим персиковим вином з ніжним приємним фруктовим ароматом. Вино приємне пити з особливого келиха або фужера, що називається *impitoyable* (*a hand-blown wine-tasting glass shaped to emphasize taste and aroma*) – особливої форми фужер для дегустації вина [86].

Прихильники французької вишуканості та тонкого смаку в напоях обов'язково повинні поспробувати *kir (royale)* - "Кір Рояль" - коктейль, що увібрав у себе всю витонченість країни вина [88]. Своєю появою коктейль завдячує священикові та меру міста Діжона Феліксу Кіру, який, щоб

наповнити міську скарбницю, придумав коктейль з вина та чорної смородини, який став популярним.

Хоча слово *boutique* зазвичай асоціюється з невеликим магазином стильного одягу, словник Ейто реєструє *boutique* у значенні “*a winemaking establishment which produces small quantities of high-quality wine*” (невелике виноробне підприємство, що виробляє високоякісне вино в обмеженій кількості) [44].

Англіїці познайомилися з багатьма французькими десертами, а англійська мова прийняла такі запозичення, як *coupe*, *frappé*, *parfait*, *madelein*, *petite four*, *profiterole* тощо [44].

Coupe – це десерт із морозива з фруктами, лікером, збитими вершками тощо, що подається в десертній вазі на ніжці, також званої *coupe*, а *frappé* – кавово-молочний коктейль з додаванням подрібненого льоду [88]. Коктейль фраппе – популярний спосіб подачі міцних алкогольних напоїв, що являє собою холодний густий молочний коктейль, змішаний з кофе, морозива, молока та фруктово-ягідного сиропу з додаванням подрібненого льоду та цукру, що містить міцний алкоголь – лікер, солодку настойку чи наливку. Також можливе виготовлення «фраппе» без алкоголю, з додаванням свіжих фруктів (апельсинів, бананів тощо).

Десерт *parfait* (букв. «бездоганний») – сама досконалість, про що ясно говорить його назва. За складом він мало відрізняється від *бланманже*, а бездоганим його робить льодяність [36].

Тістечко *madelein* – класичний французький десерт у формі морські черепашки [88]. Ніжні та повітряні маленькі тістечка можуть бути з різними смаками.

Petite four – *птіфур* – сорт печива, асорті з різного маленького печива, яке частіше готується з однакового тесту, але відрізняється оформленням та добавками [88]. Найчастіше *птіфур* готують з бісквітного та пісочного тіста, наповнюючи різними начинками та прикрашаючи кремом або глазур'ю.

Мініатюрні тістечка *profitle* (*profiterole, profit*) – невеликі кулінарні вироби (невеликі булочки) із заварного тіста з різними начинками: заварний крем (у більшості випадків), салат, гриби, м'ясо тощо. Словник [8, с. 573] дає таке визначення: *виріб з тіста, що заповнюється солодкою (крем, морозиво) або солоною (сир, пюре) начинкою* [88].

Слід зазначити запозичення, які відображають назви закладів, де можна смачно поїсти, які перейшли в англійську мову.

Список відкриває запозичення *bistro* – невелике кафе (ресторан, закусошна) з повсякденною кухнею, що пропонує скромні страви в скромній обстановці, що традиційно асоціюється з Францією. У бістро пригощають типовими стравами французької домашньої кухні, такими як *касолет* (квасоля) [66].

Запозичення *charcuterie* означає не тільки м'ясну закуску (шинку, холодне м'ясо, бекон, паштети та ін., переважно зі свинини), але і магазин м'ясної кулінарії [9].

Brasserie (букв. «пивоварня») – тип затишних маленьких французьких кафе, які призначені для спокійного гастрономічного проведення часу. У минулому столітті французькі брасери були улюбленим місцем поетів, художників, музикантів. Меню чи страву дня часто писали на грифельній дошці [9].

З групою запозичень з області кулінарії (їжа, напої, способи приготування) тематично пов'язані запозичення з області готельної справи, індустрії відпочинку та здорового образу життя (включаючи косметичний догляд за тілом).

Французьке запозичення *gîte* позначає «частний заміський будинок (пансіон) для відпочинку, що здається мій в оренду» (*a private country vacation home in France*). Американці охоче знімають на один-два тижня заміські будинки в різних районах Франції: Нормандії, Бретані, в долині Луари та на Середземноморському узбережжі [44].

Франція виступає законодавцем моди в сфері косметики та догляду за тілом, а французька мова позичила англійській слова *visagiste i aesthetacienne*

= *esthéticienne*, що позначають відповідно (*a cosmetologist or beautician, a make-up artist*) – косметолог-візажист, гример і (*female beautician*) - жіночий косметолог-естетист [88].

Одним із найрепрезентативніших сегментів запозичень є сегмент моди та аксесуарів. Розглянемо запозичення *couture, haute couture, prêt-à-porter*. Словник визначає *couture* як: 1. моделювання та пошиття жіночого одягу високого класу; 2. модельєри; дорогі кравці; 3. 1) останній крик моди; 2) модниці, розкішні дами [44, с. 116].

Haute couture визначається як: 1. моделювання дорогого жіночого одягу; 2. дорогий модний одяг, зроблений на індивідуальне замовлення; 3. ательє мод (паризьке) [44, с. 184].

Prêt-à-porter (букв. «готове до носіння») – моделі готового одягу, що запускаються модельєрами в масове виробництво.

Запозичення в галузі моди включають різноманітні предмети одягу, способи носіння та аксесуари: *blouson* 1) блузон, блуза з напуском; 2) сукня з втачним поясом і ліфом з напуском [44, с. 68]; *sagoule* – кагуль, водонепроникна куртка з капюшоном [4, с. 81]; *longuette midi* (полудлинна спідниця, пальто) [44, с. 233]; *bouffant* – широкий, вільний одяг [44, с. 72]; *minauière* – «косметичка», маленька (часто металева) сумочка для косметики [44, с.247], *chantilly* – мережива мантилья, сплетена з натурального шовку, як правило, чорна (рідко біла) з типовими візерунками з квітів, листя, кошиків з трояндами ; *maline* – один з найвідоміших видів фламандських мережив. У словнику *maline* визначається як: 1. брабантське мереживо (*maline lace*); 2. тюль-малін [44, с. 239].

Сфера суспільно-політичного життя (потрясіння, революції, військові конфлікти, економічні та освітні реформи, демографічні зміни, стиль життя тощо) представлена запозиченнями, що характеризують населення залежно від достатку та професійної зайнятості, наприклад, *corps d'elite, creme de la creme, haut ton, nouveau puvre, BCGB, au pair, boutiquier, chauffeuse, coiffeuse,*

commère, conférencier, couturier, sommelier тощо), та дипломатичними і економічними термінами – *détente, tranche* тощо [88].

Близькі за змістом запозичення *corps d'elite* (вибране суспільство, еліта), *crème de la crème* (колір суспільства, еліта) та *haut ton* (*high society*) – позначає представників вищого класу. Термін *nouveau pouvre* – «нові бідні» – створений за моделлю *nouveau riche* для позначення тієї категорії людей, які вели заможний спосіб життя, але за певної причини нещодавно впали в злидні, або відчують «стислі обставини» (*the genteel poor* - «міські бідні») [57, с. 185].

Абревіатура *BCBG* – *bon chic, bon gens* – французька версія англо-американського *yuppi* (*yuppie*) [57, с. 22], категорії молодих людей, що мають високооплачувану роботу, прагнуть зробити кар'єру і ведуть активне світське життя.

Термін *au pair girl*, що став популярним на початку 1960-х рр., і застосовується по відношенню до помічниці по господарству (домашній прислузі) з іноземок. В даний час функції *au pair* поширилися і юнаків. Таким чином, *au pair* означає молодих людей, які живуть в чужій країні у сім'ї і виконують певну роботу (найчастіше вони зайняті доглядом за дітьми), одержуючи натомість житло, харчування, медичне страхування, кишенькові гроші.

Професійну зайнятість відбивають запозичення *boutiquier* – хазяїн модної лавки, *chauffeuse* – жінка-шофер, *coiffeuse* – перукарка, *commère* – жінка-конферансьє, жінка-ведучий, *conférencier* – 1) оратор, доповідач; 2) голова конференції, наради; 3) конферансьє [44, с. 107], *couturier* – кутю'є, жіночий кравець (високої кваліфікації); модельєр (жіночого) одягу [44, с. 116],

Жіночий варіант кутюр'є представлений словом *couturière, sommelier* – старший офіціант, який знається на винах [44, с. 116].

Суспільно-політичний і дипломатичний термін *détente* зазвичай вживають у значенні «розрядка, ослаблення напруги у відношеннях між державами)», як правило, відсилаючи до періоду 1969–79 рр., який характеризувався зниженням напруження протистояння двох систем [37].

Економічні, фінансові та ділові стосунки відображає запозичення *tranche* – переказ цінних паперів та акцій. Воно також має значення *a block of shares, usu, supplementary to an already existing issue* – частина, частка облігаційного випуску. В даному випадку є ознаки того, що слово набуває нове ширше значення. В даний час *'tranche'* може означати “*any of a number of groups or sections into which a whole is divided*” – трани – частина (цілого) [28].

Економічний термін *Colbertism (economic policy of centralized direction)* – *кольбертизм* – одна з назв меркантилістської політики, яку проводив у Франції XVII в. Ж.-Б. Кольбер, і характерні риси якої полягали в жорсткому митному протекціонізмі та повному контролі над внутрішнім виробництвом при одночасному використанні гнучкого державного регулювання економіки [6].

Сфера культури, що охоплює найрізноманітніші образні течії, тенденції, галузі та жанри мистецтва (література, кіно, театр, музика, балет, естрада, живопис, архітектура), національні традиції та інше, представлена запозиченнями, що характеризують різні течії та форми у мистецтві (наприклад, *art nouveau, art deco, Dada, papier collé, tachisme, nouvelle vague*), термінологію. Наприклад, *objet d'art, objet trouvé, oeuvre*), жанри сучасної літератури (*nouveau roman, roman à clef, roman policier, choisisme*), *театр (Guignol), балет (battement, pas seul), кінематограф (auteur, cinemateque, cineaste)* та ін. [88].

Художній та архітектурний стиль *art nouveau* «ар нуво», «нове мистецтво», що виник наприкінці XIX ст., відкрив шлях новим *стилям art deco* «ар деко» (декоративний стиль 20–30-тих років XX ст.), що відрізняється яскравими фарбами та геометричними формами) [44, с. 51]; *Dada = Dadaism (e) дадаїзм* (модерністський літературно-художній напрям першої чверті XX ст.) [44, с. 125], *tachisme – ташизм* (різновид абстрактного живопису) [44, с. 378]. Продовжує цей ряд термін *nouvelle vague – New Wave* означає 1) «нова хвиля», нова течія; 2) керівники та представники «нової хвилі» [44, с. 259].

Nouvelle Vague – напрямок в кінематографі Франції кінця 1950-х і 1960-х років. Одною із його головних відмінностей від комерційних фільмів, що переважали тоді, була відмова від усталеного стилю зйомки, що вичерпав себе, і від передбачуваності розповіді. Представниками нової хвилі стали насамперед молоді режисери, які мали досвід роботи кінокритиками або журналістами. Вони були проти далеких від реальності комерційних фільмів і нерідко вдавалися до кінематографічних експериментів і радикальних на той час прийомів [78].

Французький кінематограф, до речі, забезпечив англійській мові запозичення *auteur (theory)* – *auteurism* для позначення теорії авторського кінематографа [44, с. 53], *cinemateque* – *кіноотеатр*, який демонструє експериментальні та модерністські фільми [44, с. 93], *cineaste* 1) кінематографіст; 2) знавець та аматор кіномистецтва [44, с. 93].

До сфери мистецтва належать запозичені терміни *objet d'art* – предмет мистецтва (статуетка тощо), *objet trouvé* – *found object* – дар природи, що має естетичну цінність; предмет мистецтва, створений самою природою (хімерна гілка, цікавий шматок дерева тощо) [78]. Відомий британський скульптор Генрі Мур, наприклад, зібрав кістки і каміння, які, він розглядав як природні скульптури і як витoki для своєї роботи.

Термін *oeuvre* – *художній твір* – також запозичений зі сфери мистецтва. Запозичення *son et lumière* = *sound and light* (літер. «звук і світло») означає світлозвукоспектаклі, шоу на відкритому повітрі з використанням натури (дерев, історичних і культурних будівель, пам'яток тощо), що висвітлюється прожекторами [44, с. 352].

Область літератури забезпечила англійську мову терміном *nouveau roman* – «новий роман», або «антироман» – назва літературного напрямку у французькій прозі, що виник наприкінці 1940-х – на початку 1960-х рр. і протистояв соціально-критичному напрямку, з розгалуженим сюжетом і безліччю персонажів, роману бальзаківського типу, який було прийнято вважати однією з стрижневих традицій французької літератури [6].

У контексті сказаного фігурує термін *choisisme* – шозизм (від «*chose*» – «рід, предмет») – одне з позначень літературного руху в Франції 50-60 років [78]. XX ст., пов'язаного зі школою "Нового роману". Шозизм має на увазі опис (скільки завгодно докладно) предметів самих по собі, зв'язків між ними, крім культурно-символічних напластувань сенсу.

Термін *roman à clef* надсилає до роману, в якому під вигаданими іменами виведено реальні особи, а *roman policier* – детектив роману [44, с. 327].

Ще один літературний термін *villanelle* – віланелла = віланель, відносить значення до ліричного вірша у старофранцузькій поезії [44, с. 405].

Запозичення *Guignol* із театрального світу означає 1) Гіньоль (головний персонаж французького театру ляльок); 2) театр жахів [44, с. 117].

Світ балету і танцю теж представлений запозиченнями: *battement* – батман, група рухів «працюючої» (неопорної) ноги в класичному танці, частина щоденного уроку танцівника [18, с. 108] та *pas seul* (сольний танець) [44, с. 430].

Науково-технічна сфера поповнилася назвою нового технологічного спрямування *mechatronics*, що займається використанням комп'ютерних технологій у машинобудуванні та автоматизованому виробництві, яке створено злиттям за допомогою французьких слів *mechanics* + електроніка. *Мехатроніка* – це наука, яка присвячена створенню та цілеспрямованій експлуатації машин та систем, рух яких визначається електронно-обчислювальною технікою.

Назвемо також такі запозичення, як *becquerel* – беккерель – одиниця активності нукліду (ізоотопу) у радіоактивному джерелі (на ім'я французького фізика А. Беккереля) [18, с. 109], *sonde* – зонд (метеорологічний), шар-зонд; зондувальна висотна ракета [44, с. 351], *vernier (engine)* = *vernier rocket* – верт'єрний, допоміжний, коригуючий двигун (космічного корабля) [44, с. 404]. Назва «верньєрний» або «вернерський» двигун для вторинного механізму управління на космічному кораблі походить від вернієвських супортів, названих на честь французького математика XVII ст. П'єра Верньє,

винахідника шкали Верньєр і вимірювального інструменту квадранта, що носить його ім'я. Двигуни Верньє використовуються, коли важкий космічний корабель вимагає широкого діапазону різних рівнів тяги для управління орієнтацією або швидкістю [44].

Серед найпомітніших досліджень французьких запозичень цього періоду можна відзначити роботу Дж. Шульц, проведenu з урахуванням Оксфордського словника [84].

Матеріалом цього дослідження слугував етимологічний онлайн-словник Д. Харпера, який, у свою чергу, включив в себе численні широко відомі словники таких вчених, як Е. Віклі («Етимологічний словник сучасної англійської мови») або У. Скіт («Етимологічний словник англійської мови»). Етимологічний онлайн-словник належить до найавторитетніших словників нашого часу і дає досить повне зведення етимологічних досліджень англійської лексики [78].

Методом вибірки з цього словника було вилучено 222 одиниці французьких запозичень. З них було виділено 190 іменників, 23 прикметника, 1 прислівник, 2 дієслова, 3 стійких вирази [23, с. 114].

В результаті аналізу та тематичної класифікації запозичені слова та словосполучення були розподілені за 12 основними предметним областям, деякі з яких, у свою чергу, були поділені на менші підобласті [23]:

1. Мода (20 слів (9,01%), 1901-1979 рр., 6 підобластей): «кольори» (taupe/cіpo-коричневий); «меблі та дизайн інтер'єру» (torchіere/торшер, dіnette/ніша, в якій влаштована їдальня, bustіer/бюстье); «аксесуари» (cloche / жіночий капелюх «дзвін», barrette / шпилька для волосся); «одяг» (culottes / спідниця-брюки, tutu / пачка (балерини); «магазини» (boutique/бутік) та «бренди» (Chanel/Шанель).

2. Розваги та дозвілля (22 слова (9, 91%), 1901-1985 рр., 8 підобластей): «кіно, фільми та ТБ» (auteur / кінорежисер, майстер авторського кіно, film noir/фільм нуар, «чорне кіно»), «спорт» (touché/туше! dressage/виїздка), «рукоділья» (decourage/декупаж, decal/декалькоманія), «танці та музика» (do-

si-do/ особливий крок у танці, найчастіше в кадрили та польці, *zydesco* / зидеко) та «газети та журнали» (*questionnaire* /опитувальник, *rapportage*/репортаж).

3. Характеристика людей (19 слів (8,56%), 1900-1964 pp.): *bachelorette* - незаміжня жінка, яка живе одна, *pacifist* / пацифіст, *doyen* / професіонал (про жінку), *mouton enrage* / розлючене ягня.

4. Кулінарія (19 слів (8,56%), 1901-1994 pp.): *crudites* – овочі, що подаються як закуска перед основим блюдом, *socotte* – чавунна каструля, *French fries* – картопля фри, *marzipan* – марципан, *tisane* – відвар.

5. Наука (42 слова (18,92%), 1901-1975 pp., 6 підобластей): «медицина» (*Lamaze* / техніка підготовки до пологів, *anaphylactic*/анафілактичний); «фармакологія» (*ibogaine*/богаїн, *dexedrine*/декседрін); «зоологія» (*spanandry*/прогресивне зменшення кількості самців, *papillon*/панійон); «психологія» (*psychoanalysis* /психоаналіз); «хімія» (*europium*/європій, *francium*/францій); «фізика» (*Coriolis effect* / ефект Копіоліса) та «агрофізика» (*desertification*/опустелювання).

6. Літакобудування (9 слів (4,05%), 1908-1976 pp.): *aileron* / елерон, *fuselage* / фюзеляж, *longeron* /лонжерон.

7. Політика (9 слів (4,05%), 1907-1950 pp.): *provocateur*/провокатор, *Viet Minh*/В'єтмін, *Volo*/зрадник.

8. Військова термінологія (20 слів (9,01%), 1903-1963 pp.): *saboteur* / диверсант, *bloc* / блок (військово-політичний), *Third World*/третій світ, *Boche*/німецький солдат у Першій світовій війні.

9. Мистецтво та література (10 слів (4,05%), 1901-1955 pp.) *maquette* / макет, *art brut* / «сире мистецтво», *vers libre* / вільний вірш.

10. Лінгвістика (5 слів (2,25%), 1900-1937 pp.): *syntagmatic*/синтагматичний, *polysemy*/полісемія, *Occitan* / окситанська, провансальська мова, *Ameslan* / американська мова жестів, *joual* / жуаль.

11. Техніка (16 слів (7,21%), 1901-1991 pp.), 4 підобласті: «машини» (*tonneau*/тип кузова з виходом ззаду, *servo*/серводвигун, *chassis*/шасі); «залізниці» (SNCF / Національна компанія французьких залізниць,

metro/метро); «велосипеди» (*derailleur* / велосипедний механізм перекладу ланцюга з однієї зірочки на іншу) та «годинник» (*loupe/луна*).

12. Програмування (4 слова (1,80%), 1934-1971 pp.: *microfiche* та *fiche* / мікрофіша, *PASCAL* / Паскаль, *raster*/растр).

Ще одну групу склали 27 слів (12,16%), які не були віднесені до жодної з областей: *ressentiment*/розчарованість; *rappel* / спускатися по мотузці (з гори), *Salut* / Салют!, *cline* / перехідні форми (внаслідок зміни зовнішніх умов); *nudism* / нудизм тощо [23].

Деякі з наведених запозичень мають кілька значень, і тому їх можна віднести до кількох предметних областей. Наприклад, дієслово *plaster* має значення штукатурити, а також *наклеювати пластир* і може бути віднесено і до області «медицина», і до області «будівництво».

Запозичена лексика відрізняється також за ступенем асиміляції, яка залежить від тривалості, частотності використання запозичених елементів у комунікативних цілях та їх значущості.

Аналіз ступеня асиміляції французьких запозичень XX століття було проведено на основі класифікації.

У результаті було визначено такі групи [4, с. 230]:

1. Повністю асимільовані запозичені слова. До цієї групи були віднесені слова, адаптовані за всіма фонетичними, морфологічними, орфографічними правилами мови-реципієнта, які сприймаються такими, як говорять англійці, а не іноземні слова: *Third World* / третій світ, *allergic* /алергічний, *commissar*/комісар, *polysemy*/полісемія.

2. Частково асимільовані запозичені слова. До цієї групи увійшли слова, що залишилися французами за своєю вимовою, написанням або граматичними формами. У свою чергу вони були поділені на 1) не асимільовані графічно, тобто. слова з невимовним приголосним на кінці (*maillot* /трико танцюристів), слова з діакритичним знаком (*Touché* / Туше!), слова з диграфами (*microfiche* / мікрофіш, *torchere* / торшер), слова з подвоєнням приголосних (*tt* - *maquette* / макет, *barrette* / шпилька, *bachelorette* /незаміжня

жінка, що живе одна; pp-frappe / напій з льодом); 2) не асимільовані фонетично, тобто ті, що містять звуки [v], [dʒ], [ʒ] у початковій позиції (genocide / геноцид), поєднання ph, eau в корені слова (troposphere / тропосфера), а також слова, в яких поєднання ch читається як [ʃ] або [k], в той час як в англійських словах воно читається як [tʃ] (boche/німецький солдат, quiche/киш); 3) не асимільовані граматично – ті, що закінчуються на -eau, які зберігають своє закінчення для множинного числа -eaux (tonneau/тип кузова з виходом ззаду, art nouveau/стиль модерн).

3. Не асимільовані запозичені слова чи варваризми. Ця група об'єднала слова, не півністю освоєні мовою і сприймаються як порушення загальноприйнятої мовної норми. Варваризми не схильні до розвитку нових значень, вони є моносемантичними лексичними одиницями (déjà vu /дежавю, prêt-a-porter/прет-а-порте).

Внаслідок лексичної асиміляції французькі слова набувають в англійській загальнонародній мові уживаність, у ряді випадків витісняють споконвічні слова, замінюються маловживаними синонімами, або з-поміж них відбувається смислова і стилістична диференціація. Згодом французькі запозичення отримують можливість утворювати нові слова за наявними у мові словотворчими моделями.

В результаті аналізу, проведеного на основі класифікації Р. Квірка, С. Грінбаума та ін. визначено такі методи словотворення виділених французьких запозичень: 1) суфіксація, тобто утворення нових слів шляхом приєднання суфіксів (-ism, -ist, -er і т.д.) (pointillism/пуантилізм, pacifism/пацифізм), existentialist/екзистенціаліст, hotelier/готельєр); 2) конверсія, тобто зміна граматичної форми слова (garage / ставити в гараж від сущ. garage / гараж; сущ. gaga / божевільний від дод. gaga /недоумкуватий); 3) зворотнє словотворення (вторинне словотворення) - surreal / сюрреалістичний – зворотнє словотворення або від французького запозиченого іменника surrealism / сюрреалізм, surrealist / прихильник сюрреалізму, або від асиміляції

французького слова *surréal*/сюрреальний); 4) скорочення слів (сущ. *disco*/диско, скорочене від сущ. *discotheque*) [10; 45; 74].

Таким чином, запозичені з французької мови слова нині продовжують поповнювати словниковий склад англійської мови у багатьох сферах життя – у політиці та науці, у мистецтві та дозвіллі.

Вони насичують англійську мову фарбами, роблять її особливою, живою. При цьому сучасна англійська мова, що складається приблизно на одну третину зі слів романського походження, не втрачає самобутності. Велика кількість французьких та інших іноземних запозичень не тільки збагатила цю мову, але якоюсь мірою компенсувала недостатньо розвинену систему слоутворювальних засобів для вираження нових понять або відтінків значень.

Висновки до першого розділу

На основі вивчення наукових джерел з теми дослідження встановлено основні методи запозичення французьких слів, такі як: прямі запозичення, опосередковані запозичення, подвійні запозичення та зворотні запозичення.

Французькі запозичення пройшли декілька етапів асиміляції протягом свого існування в англійській мові: фонетична асиміляція, акомодация, лексико-семантична асиміляція. Лексико-семантична асиміляція супроводжувалася семантичним звуженням, розширенням або дифенціацією значення запозиченого слова, граматичною асиміляцією, графіко-орфографічною асиміляцією.

Серед шляхів запозичення виділяють: запозичення шляхом перекладу слова, семантичні кальки та семантичні запозичення.

Запозичення на кшталт міжмовних зав'язків класифікують на культурно-інформативні, близькі та престижні запозичення.

Наявні у словниковому складі мови запозичені слова можна класифікувати: за джерелом запозичення, за аспектом запозиченого слова і за ступенем його асиміляції.

Проаналізовано особливості асиміляції французьких запозичень за період з X століття до сучасного часу. Виділено такі групи французьких запозичень за ступенем асиміляції: повністю асимільовані, частково асимільовані, не асимільовані слова (варваризми).

РОЗДІЛ 2. СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ

1.2. Словниковий аналіз перекладів французьких запозичень у складі англійських фразеологізмів

Значна частка у поповненні мови новими елементами випадає на процес запозичення. Питома вага запозичень у фразеологічному фонді мови велика. Для англійської мови особливо характерна наявність великої кількості романських елементів, зокрема, з латинської та французької, або латинських через французьку мову.

Встановити джерела та час запозичення фразеологічних одиниць (ФО), проаналізувати співвідношення часу виникнення споконвічних ФО та міграції запозичених дозволяє діахронічний аналіз ФО.

Вчені виходять із того, що запозичення – це міжмовні переміщення елементів різних рівнів структури мови і виділяють основні типи запозичень у сфері фразеології [33, с. 62]:

1. ФО, запозичені без перекладу (нетранслітеровані ФО): *terra incognita* (лат.) – щось невідоме, недосліджене, незвідана область; *bel esprit* – доменна людина, доменник; *de haut en bas* (фр.) – зверху вниз, звисока тощо.

2. Фразеологічні кальки – фразеологізми, що виникли внаслідок точної або зміненої передачі лексичного складу, граматичної структури та значень іншомовних одиниць (зазвичай фразеологізмів) засобами приймаючої мови мови.

У процесі калькування одна лексема може замінюватися іншою, яка не є її словниковим відповідником. Джерелом англійської ФО *put/ set the cart before the horse* – *to reverse the natural or proper order* є французький вираз *mettre le taureau avant la charrette*, у складі якого знаходиться лексема «*taureau*» (бик). Однак при калькуванні замість цієї одиниці вживається слово "*horse*" (кінь). Інший приклад у фразеологізмі *buy a pig in a poke* – *to buy a thing without*

examination or knowledge французьке «chat» (кіт) замінюється англійською лексемою «pig» (свиня) [33].

В англійському фразеологічному фонді представлені фразеологічні кальки, що функціонують поряд з латинськими та французькими фразеологізмами, запозиченими без перекладу.

Наприклад, французький фразеологізм *faux pas*, і його англійська калька *a false step – error, mistake, esp. a breach of good breeding or of good morals* однаково присутні в англійському фразеологічному фонді: “*Before this faux pas, this trip of mine, the world couldn’t talk of me*” [14].

3. Семантичний тип фразеологічного запозичення представляє собою фразеологізм, що утворився із споконвічного матеріалу на основі реалій, образів, оповідей, ситуацій тощо, які є надбанням іншомовних народів. Відмінною рисою цих ФО є те, що вони виникли тільки на основі іноземних реалій, і не пов'язані ні з конкретною матеріальною формою, ні з вихідним текстом [33].

Розглянемо фразеологічні кальки та семантичний тип запозичень, звернемося до вивчення джерела та часу їх запозичення.

В результаті діяхронічного аналізу запозичених ФО встановлено, що джерелом запозичення досліджуваних фразеологізмів є латинські та французькі ФО, література, традиції, звичаї, повір'я, реалії Стародавнього Риму та Франції. Наприклад: ФО *give up one’s girdle – to become bankrupt* – *збанкрутувати* сходиться до реалій та традицій Франції, де вдова, яка не має можливості виплатити борги померлого чоловіка, кидала в могилу пояс («girdle») з ключами від свого дома. Цим жінка зрікалася сімейних зав'язків і знімала з себе відповідальність за виплату боргів [14].

Однак часто думки дослідників розходяться з приводу походження ФО, оскільки лінгвісти не мають повних історико-етимологічних даних. Так, наприклад, деякі вчені вважають, що ФО *blue stocking* – 1) *a derogatory term for a learned woman*; 2) *a learned, somewhat pedantic woman* – запозичення з французької мови, вважаючи, що у XVI столітті (1590 рік) у Парижі було

організовано літературно-наукове суспільство, символом якого були «blue stocking» [81, с. 19]. Інші лінгвісти вважають, що *blue stocking* – споконвічна ФО.

А. Кунін стверджує, що поява ФО *blue stocking* пов'язана з культурним життям Англії. Голландський адмірал, перебуваючи у Лондоні, назвав зборами "синіх панчо" один з літературних салонів, так як Бенджамін Спеллінгфліт з'явився там у синіх панчохах [20, с. 213]. Можна припустити, що насправді існував якийсь гурток (суспільство), з яким і асоціюється ФО "*blue stocking*".

Неоднозначно також трактується походження ФО *Castle in Spain*. На думку А. Куніна, ФО *castle in Spain* (фр. *Châteaux en Espagne*) асоціюється із середньовічним французьким героїчним епосом «*Chanson de Geste*», герої якого лицарі, отримували в особисте володіння ще не завойовані замки Іспанії [20, с. 231].

Р. Хендріксон вважає, що поема «*The Roumant of the Rose*» ввела в англійську мову цю ФО: "Thou salt make castles thanne in Spayne, / And dreame of Ioye all but in vayne" [58, с. 35].

Вивчаючи питання часу запозичення ФО, лінгвісти розрізняють ранні та пізні запозичення. Ранні запозичення увійшли в англійську мову в основному в усній формі, в результаті масових особистих контактів носіїв двох мов. Пізні запозичення проникли в англійську мову, головним чином, письмовим шляхом. При цьому запозичення іноземних одиниць походило з іншомовних текстів, що найчастіше буває при їхньому перекладі.

Латинські запозичення увійшли в англійську мову, оскільки латинська мова протягом багатьох століть використовувалася в Англії як функціональна мови в галузі науки, освіти, та як адміністративна мова управління.

Широке застосування латинської мови було характерне не лише для Англії, але і для католицької Західної Європи, тому, починаючи з XII століття, стає складно визначити, чи є цей вираз безпосередньо запозиченим із самої

латинської мови, або він потрапив в англійську мову за допомогою будь-якої іншої мови, переважно французької.

Наведемо приклади: *лат. piscatri in aqua turbida – фр. peche en eau trouble* - *англ. fish in troubled waters – try to benefit from other people's troubles*; *лат. naribus trahere – фр. mener qn par le bout du nez – англ. lead smb. by the nose/ be led by the nose – be easily influenced, to be able to control completely*; *лат. pagare debitum naturae – фр. payer la dette de la nature – англ. pay the debt of nature – to die* [78].

Французькі запозичення здебільшого проникли в англійську мову з нормандського діалекту в першому столітті після Нормандського завоювання та з французької національної літературної мови, починаючи з XV ст.

Умови проникнення французьких запозичень у словниковий склад англійської також були різноманітні. Наприклад, ФО *be a secret of Punchinello* (*фр. c'est le secret de Polichinelle*) – *a secret that everyone knows* потрапила в англійську з італійської за посередництвом французької мови [86].

Питання про період запозичення ФО є найважчим, а часом нерозв'язним, оскільки, по-перше, у лексикографічних джерелах практично відсутня інформація про час міграції більшої частини ФО, по-друге, серед укладачів словників часто спостерігаються розбіжності у поглядах щодо часу запозичення ФО. Так, приблизно 1386 роком в англійському фразеологічному фонді фіксується ФО *a snake in the grass* – (*лат. latet an guis in herba*) – *a person with harmful intentions who is not easily recognizable, a hidden enemy*, і приводить досить переконливий аргумент [51]:

War fro the serpent that so slyly crepeth

Under the gras, and stingeth subtilly (Chaucer "The Somnour's Tale") [51].

Однак В. Коллінз стверджує, що дана одиниця вперше фіксується у 1696 році: «*the first record of the phrase as now established is in 1696, when Charles Leslie used it for title of a pamphlet*» [51, с. 208].

Датування фразеологічної міграції та визначення часу виникнення споконвічних ФО є важливим при вивченні запозичень у світлі когнітивної

лінгвістики. На основі цих відомостей можливо сказати, на якому етапі історичного розвитку фразеологічного фонду мови в ньому вперше з'являються нові знання, виділені як значення/внутрішня форма ФО.

Когнітивна структура, співвіднесена з рівнем значення запозиченої у XVIII столітті ФО *upset somebody's apple-cart* (лат. *Plaustrum perculi*) – XVIII століття (1732 рік) – *to disarrange one's plans and frustrate one's intention; to spoil something that has been carefully planned*, зберігає значення про міжособистісні відносини – «порушувати чийсь плани» [51].

Споконвічна ФО, що містить на когнітивному рівні значення аналогічне знання, фіксується вже у XVI столітті *take the wind out of the sails* (XVI ст., 1563 р.) – *deprive a person of his justifiably expected opportunity; suddenly to forestall a person*.

Інший приклад, у XVI столітті запозичуються синонімічні ФО: *give tit for tat* (фр. *répondre du tac au tac*) – XVI століття (1546) – *smth. unpleasant, e.g. a blow, which one gives or does in return for smth. unpleasant which one has suffered; pay somebody back in his own coin* (лат. *tibi gratum referam parem*) – *to punish a person for offending or harming one by treating him in the same way* [51].

Знання, пов'язані з міжособистісними відносинами «відплатити комусь тим же», містять на когнітивному рівні значення цих фразеологізмів. Подібне знання вноситься до когнітивної структури фразеологічного фонду запозиченої у XVII столітті ФО: *give a Roland for an Oliver* (фр. *je lui baillerai Guy contre Robert*) – *in a dispute or contest to return as much as one receives* [51].

Споконвічні фразеологізми, що зберігають аналогічні знання, виникають у XIX і XX століттях відповідно: *give as good as one gets* – сленг, *to answer an opponent in a manner as effective as his own attack*; *get one's own back* – *to do something that will harm or offend a person who has caused some harm or offence to oneself* [51].

На сучасному етапі розвитку ця ФО функціонує у мові, утворюючи синонімічний ряд із загальним значенням «відплатити комусь такою монетою»: *give tit for tat* (фр. *répondre du tac au tac*) – XVI век (1546 год) – *smth.*

unpleasant, e.g. a blow, which one gives or does in return for smth. Unpleasant which one has suffered; give a Roland for an Oliver (фр. je lui baillerais Guy contre Robert) – XVII век (1659 год) – in a dispute or contest to return as much as one receives; pay somebody back in his own coin (лат. tibi gratum referam parem) – XVI век (1589 год) – to punish a person for offending or harming one by treating him in the same way; get one's own back (укр.) – XX век – to do something that will harm or offend a person who has caused some harm or offence to oneself; give as good as one gets (укр.) – сленг, XIX век – to answer an opponent in a manner as effective as his own attack [14].

В англійському фразеологічному фонді на різних етапах розвитку фіксуються аналогічні метафоричні/метонімічні переноси.

Метонімічне перенесення *око – зір* спостерігається у споконвічних і запозичених ФО. У XVI столітті (1579) у фразеологічному фонді з'являється ФО *see with half an eye – to see very easily and clearly*. У XVII столітті (1668) виникає ФО *keep/have an/one's eye open – to keep a steady and carefully watch for something*. Тільки в XIX столітті була запозичена ФО *jump / leap to the eyes (фр. ça saute aux yeux) – it is quite obvious [13].*

Інший приклад: асоціативний зв'язок між гарячою, неспокійною водою, що викликає почуття дискомфорту у людини, пов'язано з неприємностями, хвилюваннями відзначається у споконвічній та запозиченій ФО. Причому, споконвічна ФО з'являється раніше, ніж запозичена: *get into hot water – XVI століття (1537) – to get into trouble (not implying serious punishment); fish in troubled waters (фр. pecher en eau trouble) – XVII століття (1614 рік) – try to benefit from other people's troubles [51].*

В англійській літературі зустрічаються прямі запозичення з французької мови, які зберігають своє написання, вимову, також значення (переважно), тобто, свою вихідну форму: порівн., наприклад: *à la carte – на замовлення; à la guerre comme à la guerre – на війні як на війні; au revoir – до побачення; au naturel – у природному вигляді; beau monde – "вище світло"; bel esprit – дотепна людина; bon ton – гарний тон; carte blanche – свобода дій; comme il*

faut – благопристойний; *enfant terrible* – «жахлива дитина», нетактовна людина; *force majeure* – непереборна сила; *idée fixe* – нав'язлива ідея; *table d'hôte* – спільний обідній стіл (у готелях та ін.) [20, с. 1228-1234].

Цілий пласт фразеологічних кальок з французької (точних та неточних), асимілювавшись у новому мовному середовищі, втративши свій зв'язок з мовою-джерелом, набуває статусу прислів'їв і приказок, наприклад: *C'est le premier pas qui coûte* – *It is the first step that costs (is difficult)* – важкий лише перший крок; *Chercher une aiguille dans une botte de foin* – *Look for a needle in a bottle of hay* – шукати голку у кониці сіна; *L'appétit vient en mangeant* – *Appetite comes with eating* – апетит приходить під час їжі; *Les mariages se font dans les cieux* – *Marriages are made in heaven* – шлюби відбуваються на небесах; *Si jeunesse savait, si vieillesse pouvait* – *If youth but knew, if age but could* – якби молодість знала (вміла), а старість могла [78].

Говорячи про прислів'я і приказки, не можна залишити без уваги і той факт, що багато англійських кальок з французької мови сягають першоджерела – латинської мови. Наприклад: *Procul ex oculis, procul ex mente* (лат.) - *Loin des yeux, loin du coeur* (франц.) - *Out of sight, out of mind* - з очей геть, із серця геть; *Nil novi sub luna* (лат.) – *Rien de nouveau sous le soleil* (франц.) – *Nothing new under the sun* – ніщо не нове під місяцем / в цьому світі; *Finis coronat opus* (лат.) – *La fin couronne l'oeuvre* (франц.) – *End crowns the work* – кінець вінчає справу; *Quot capita, tot sententiae* (лат.) – *Autant de tête, autant d'avis* (франц.) – *Many men, many minds* – скільки голів, стільки умів [34] та ін.

Крім того, у повсякденному житті обох народів існують багато крилатих виразів-кальок, що походять з латинської мови, справжній зміст яких виявляється лише при знайомстві з відповідним міфом, історичним переказом або фактом: *pomme de discorde* (франц.) – *an apple of discord* – яблуко розбрату; *talon d'Achille* (франц.) – *the heel of Achilles* – ахіллесова п'ята; *fil d'Ariadne* (франц.) – *Ariadne's clew (thread)* - нитка Аріадни; *victoire à la*

Pyrrhus (франц.) – *Pyrrhic victory* – *ніппова перемога*; *cornu copiae* (лат.) – *corne d'abondance* (франц.) – *horn of plenty* – *ріг достатку* [12, с. 25] та ін.

Час запозичення та джерела різні, деяких з них не було в давній мові, але у французьку мову вони прийшли з більш ранньої доби. Серед них слід виділити невелику кількість слів-латинізмів, які вживаються в латинському написанні, наприклад: *alibi* (лат.) «в іншому місці». У французькій та англійській мовах це слово означає «виправдання»; *a priori* – *анпріорі*; *a posteriori* – *апостеріорі*, *bis* – *біс* «повторно, ще раз»; *veto* – *накласти вето, заборону* [34, с. 153-54].

Але в англійській мові аналогічний список набагато повніший за складом. Наприклад: «*Її вважали bel esprit і страшною радикалкою*»; «*Ти зіграв роль enfant terrible, дорогий мій* (Дж. Голсуорсі) [25, с. 76].

Походження більшості французьких прислів'їв і приказок, які стали прототипом до створення аналогічних англійських фразеологічних зворотів є літературно-книжковим, а не фольклорним.

Майже всі вони мають автора, наприклад: *L'appétit vient en mangeant* – *Appetite comes with eating* – *анетит приходить під час їжі* (Ж. Д'Анже); *Lâne de Buridan* – *Buridan's ass* – *буріданів осел* (філософ Ж. Бурідан); *Revenons à nos moutons* – *Let us return to our muttons* – *повернемося до наших баранів, тобто, повернемося до теми нашої розмови* (П. Бланше) [78]. Запозичений фразеологізм *Chercher la femme* належить А. Дюма [78]. В англійській мові функціонує оборот *There is a woman in it* («тут замішана жінка»), який як би пояснює значення французького виразу [78].

Процес функціонування деяких фразеологічних кальок в англійській мові складається по-різному, аж до набуття ними протилежних значень у результаті їх переосмислення в англійській мові. Французький зворот *French à l'anglaise* означає «на англійській манер, по-англійськи» – так він розуміється англійською мовою. Під впливом іншого французького виразу *partir à l'anglaise* – «*піти по-англійськи, піти не прощаючись*» в англійській мові

з'явився фразеологізм *French leave – take French leave* «*ніти, поїхати не прощаючись, без попередження*» [78].

При перекладі з французької на англійську образ фразеологізму часто залишається незмінним, але іноді може відбуватися заміна образу. Наприклад: *Rire dans sa barbe* (франц.) – *Laugh in one's beard* – «*сміятися в бороду*». В обох мовах образність збігається, тоді як в українському перекладі змінюється – «*сміятися в кулак*». *Rien de nouveau sous le soleil* (франц.) – *Nothing new under the sun* – «*ніщо не нове під сонцем*». У наступному фразеологізмі образність змінюється: *Acheter chat en poche* (франц.) – «*купити kota у мішку*», *Buy a pig in a poke* (англ.) – «*купити порося в мішку*». В англійській мові в процесі асиміляції даного фразеологізму з'явилася нова одиниця: *Sell a pig in a poke* – «*продавати порося в мішку*», в результаті з'явилося скорочення – *a pig in a poke* – «*порося в мішку*» [78].

Отже, аналіз співвідношення часу виникнення споконвічних і міграції запозичених ФО показує, що: 1) знання, представлені на когнітивному рівні значення, вперше фіксуються як у споконвічних, так і у запозичених ФО; 2) вперше те чи інше метонімічне, метафоричне перенесення спостерігається як серед споконвічних, так і запозичених ФО.

2.2. Особливості відтворення французьких запозичень (на матеріалі художніх творів)

Розглянемо особливості перекладу французьких запозичень на прикладах художніх творів англійської та американської літератури.

Найбільший інтерес представляє семантичне освоєння іншомовних слів, що відображено у художньому тексті, оскільки процес їх адаптації є відображенням входження нових концептів у концептосферу етномовної культури та заповнення концептуальних лакун шляхом запозичення концептуальних смислів. Активним засобом асиміляції виявляються

різноманітні семантичні трансформації запозичених слів, зокрема, розширення чи звуження семантики запозиченої одиниці у мові-реципієнті.

Звуження семантики слів трактується як результат когнітивно-вербальної диференціації людською свідомістю об'єктів фізичного та ментального світу, а розширення семантики – як наслідок когнітивно-дискурсивної інтеграції людиною різних фрагментів дійсності. Зміна семантичної структури запозиченого слова відображає процес смислового розвитку концепту. Теоретично відомо, що з усіх мовних підсистем зовнішнім впливам найбільш схильна лексична, оскільки словниковий запас мови може реагувати на бурхливі зміни, пов'язані із загальним розвитком лінгвокультури суспільства.

Зміни лексичної системи мови тягнуть за собою зміни і в інших ярусах мовної системи, зокрема, у словотворі.

Слово, потрапивши в чуже мовне середовище, втрачає зв'язок зі словами рідної мови та у своєму подальшому розвитку підпорядковується лексичним закономірностям мови, яка приймає. Це виявляється у тому, що слово поступово стає дедалі більше вживаним у цій мові, воно набуває здатності до словотворення, розвиває багатозначність, вільно поєднується зі словами споконвічної лексики та входить до складу фразеологічних одиниць. Дуже показовим для лексичної асиміляції запозичених слів є розвиток у них здатності до словотвору в англійській мові. Утворення нових слів відбувається за тими словотвірними моделями та типами, які вже встановилися. Французькі запозичення з часом одержують можливість утворювати нові слова за наявними в мові словотвірними моделям і підпорядковуються, як було зазначено вище, найбільш продуктивним способам словотвору англійської мови: словоскладання, афіксації, конверсії.

Так, ряд слів набуває досить великих словникових гнізд, утворених за допомогою словотвірних засобів англійської мови: *Mutton* – *muttony*, *muttonhead*, *muttonheaded*, *mutton-chop*; *mutton-chop whiskers* [55].

В оповіданні А. Крісті “Passenger to Frankfurt” (у перекладі - «Таємнича пригода в Стайлзі») знаходимо наступний приклад:

He was a small man with old-fashioned mutton-chop whiskers [62].

Професор Екстейн був крихітним чоловіком. Його обличчя обрамляли старомодні бачки (пер. Н. Хаєцької) [17].

При перекладі використовуються лексичні трансформації (генералізація значення).

В уривку з оповідання Ч. Рида «Виправлятися ніколи не пізно» запозичення *mutton* використовується в іншому сенсі:

Will you eat your mutton with me to-day, Palmer? [82] — Чи не пообідаєте ви зі мною сьогодні, Пальмере?

Лексична заміна *mutton* (іменник) на узагальнене значення *обідати* (дієслово) передає лексико-граматичні трансформації при перекладі, що веде до втрати національного колориту французького запозичення.

В оповіданні А. Крісті «Труди Геркулеса» знаходимо запозичення *mutton*, яке входить до складу фразеологізму *mutton dressed as lamb*.

'They are popular in the neighborhood, I gather.' 'Some of the old cats don't like 'em,' said General Grant. 'A good deal of mutton dressed as lamb round here' [61]. – Тільки не стару - сказав генерал Грант. - У нас тут повно молодих баб.

Лексична заміна надає метафоричності образу, але фразеологізм втрачає специфіку французького запозичення при перекладі.

В оповіданні А. Крісті «Пасажир до Франкфурта» зустрічаємо той самий фразеологізм *mutton dressed as lamb*.

You should be settin' these lasses an example as the lives they lead. Instead you're a length or two in front with a lot of bloody nonsense, mutton dressed up as lamb....[62, с.222] – Ти зобов'язана донькам приклад життя подавати. А натомість ти ще намагаєшся молодь переплюнути, розфуфурилася на старості років. (пер. Н. Хаєцької) [17].

Як бачимо з цих прикладів, вираз *mutton dressed up as lamb* (дослівно – баранина в костюмі ягня) перетворюється на метафору (фразеологізм) із

значенням – *літня жінка, яка прагне виглядати молодше, але отримує осуд з боку чоловіків*. В одному з прикладів навіть дається синонімічна метафора *old cat* – *стара кішка*.

Французьке запозичення *ginger*, запозичене в XIII ст. (ст.фр. - *gingivre*), починає утворювати похідні слова на початку XVI століття. Вперше форма перехідного дієслова – *to ginger* зустрічається приблизно до 1500, потім утворюються форма прикметника та прислівника – *ginger, gingerly, gingerliness*. До цього часу слово *ginger* набуло досить широкого поширення, активно входить до складу фразеологічних оборотів, що часто вживається в текстах цього періоду [78].

Наступний приклад із запозиченням *ginger* надається з твору В. Шекспіра «Дванадцята ніч»:

Sir Toby: "...Dost thou think, because thou art virtuous, there shall be no more cakes and ale?" Clown: "Yes, by saint Anne; and ginger shall be hot i' the mouth too" [83, с. 118].

Сер Тобі: «...Чи ти думаєш, що якщо ти добродіш, то вже не повинно бути ні пиріжків, ні пива?» Блазень: "Так, клянуся святою Ганною, все повинно палати коханням» (пер. О. Грязнова) [40].

У наведених прикладах французьке запозичення *ginger*, яке входить в англійській фразеологізм *ginger was hot i' the mouth* втрачає своє звичайне значення *імбир* і набуває нового переносного метафоричного значення – *гаряче кохання*.

Англійське іменник «*sugar*», запозичений від старофранцузького *çucres* у XIII ст., в результаті активного вживання також починає утворювати нові словотвірні форми за правилами граматики англійської мови. Вже до XV ст. з'являється форма перехідного та неперехідного дієслова *to sugar*, потім з'являються форми: *sugarless, sugar-like, sugared, sugariness, sugaring, sugary, sugarplum*, а початку XIX ст. – *sucrose, saccharose, sugar-free, sugarallie, sugarcoaled*. Це запозичення також активно входить до складу різних фразеологічних зворотів.

Дж. Пристлі використовує фразеологізм *sugar and honey* у своєму оповіданні «Вони приїхали в Сіті»:

"Joe: "...how do you women get that way – all sugar and honey one minute and the next minute tearing and spitting like wild cats?" [80, с. 43] – Джо: "... як це ви, жінки, можете так поводитися: то лляються солодкими медовими промовами, а то раптом шуплять й дряпаються, як дикі кішки?"

У Н. Мейлера зустрічаємо вираз *not to be made of suger*:

"...how do you feel? Wet?' General Cummings grinned. 'It's all right,' he shouted, 'you're not made of sugar.'" [71, с. 676] – «...як ви почуваєтеся?.. Промокли?» - Генерал Каммінгс посміхнувся. – «Все гаразд», – крикнув він. – «Не цукрові, не розтанете».

І. Мердок застосовує фразеологізм *sugar daddy*:

Of course she is an attractive girl, but doesn't she regard you as some sort of uncle or sugar daddy? [76, с. 325].

Безперечно, Джуліан гарненька дівчина, але чи не дивиться вона на тебе тільки як на старого дядечку або як на вигідного, хоч і літнього залицяльника? (пер. Є. Даскал) [24].

Як бачимо з наступних прикладів, при перекладі фразеологізми зазнають лексико-граматичних трансформацій для збереження метафоричності значення: *all sugar and honey* – солодко-медові промови (додавання), *sugar daddy* – літній залицяльник, *not made of sugar* – не цукровий, не розтане (еквівалентний переклад – надання відповідника).

Зазначимо, що асимільовані запозичені французькі слова, потрапивши в англійську мову, втрачають зв'язок з словами мови-джерела, деєтимологізуються і починають жити новим життям у системі англійської мови. Внаслідок цієї втрати старих смислових зав'язків створені нові слова нерідко стають простими знаками для виразу понять, і стоять більшою чи меншою мірою окремо в системі мови, яка їх засвоїла. При цьому найближче етимологічне значення запозичених слів, а часто і їхня внутрішня форма губляться; на початку свого існування в мові вони виявляють внутрішньо

невмотивованими як з точки зору їх етимології, так і їх семантики, що виділяється як чужа на тлі споконвічної лексики мови. При перекладі таких слів та виразів передача національно-культурної специфіки втрачає своє значення.

Інакше справа з запозиченими словами, що передають нові поняття, які ще не знайшли свого вираження в мові. Такі слова та вирази перекладаються транслітерацією, калькуванням або описовим перекладом.

Іменник *blanc-manger* має у французькій мові такі значення: 1) бланманже (солодка страва); 2) холодець з білого м'яса. У XIV ст. у процесі запозичення в англійській мові адаптується тільки одне значення – солодка страва. Наприкінці XVIII в. слово зазнає редукцію кінцевої "R" і утворюється форма прикметника "*blancmangey*" [78].

Це запозичення знаходимо, наприклад, у Т. Пері:

They are also processed, both domestically and industrially, to produce soy milk and bean curd (tofu) the latter in *blancmangey* slabs, sheets and strips [79, с. 19].

Вони також переробляються, як вдома, так і промислово, для виробництва соєвого молока та бобового сиру (тофу), останнього у вигляді плиток, листків та смужок бланманже.

У перекладі відбувається граматична заміна: прикметник на іменник.

Запозичене слово, зміцнившись і поширившись, набуває здібностей входити як складова у різні фразеологічні обороти. Так, наприклад, слова *soup*, *fruit*, *sauce* зустрічаються як центральний компонент у складі багатьох фразеологічних одиниць, які є досить уживаними в англійській мові: *soup and fish* – фрак (вечірній костюм), *in the soup* – бути в неприємній ситуації, *bear fruit* – давати результат; *a forbidden fruit* – заборонений плід (солодкий).

Розглянемо приклади використання цих фразеологічних одиниць:

1) І. Гарднер «Справа небезпечної вдови»:

Go home and doll up in your soup and fish, Paul, and wipe that worried look off your map. Tonight we gamble [55, с. 35].

Вирушай додому, Поль, і одягни вечірній костюм, а заодно струси з себе стурбований вигляд. Сьогодні ввечері ми ведемо азартну гру.

Ця особливість запозичених слів входить до складу фразеологічних одиниць показова для ступеня їхньої лексичної асиміляції в англійській мові.

2) Р. Леп «Атоми і люди»:

It is somewhat ironic that many places which need water most critically have huge reserves in the front yard – California та Texas for example. Yet the salt in sea water makes it a forbidden fruit [65, с. 161].

Як це не парадоксально, але райони, більше за інших які страждають від нестачі вологи (наприклад, Каліфорнія та Техас), мають буквально під носом колосальні запаси води. Але, на жаль, це заборонений плід, бо в морській воді є розчинені солі.

3) Т. Капоте «З холодним серцем»:

Hickock continued writing letters protesting його conviction and one of those at last bore fruit [50, с. 259].

Хікок продовжував писати листи, в яких протестував проти винесеного йому вироку. Один із цих листів, нарешті, дав результати [11].

Не менш показовим для лексичної асиміляції запозиченого слова є розвиток його багатозначності. Наприклад, у іменника *oil*, запозиченого у XII ст. зі старофранцузької *oile*, простежується понад десять нових значень, що зумовлює контекстний його переклад.

Знайдено наступний приклад у І. Бульвер-Литтон в оповіданні «Пол Кліфорд»:

I dare say you may manage to soften the justice's sentence by a little oil of palms [48, с. 118]. – Наважусь помітити, що ви можете пом'якшити вирок, якщо "підмажете" суддів.

В іншому прикладі Д. Кьюзак використовує фразеологізм на основі французького запозичення *oil*:

Then the Sport, who can give you the dinkum oil... He's invariably broke [52, с. 178]. – Серед відвідувачів пивної зустрічаються любителі різати в очі правду-матку. Але кишені в них завжди порожні.

Такий переклад обумовлено тим, що необхідно відрізнити значення слова, які розвивалися в нього як в англійській, так і у французькій мовах, і значення, що виникли у даного слова тільки в англійській мові та відсутнє у нього французькою. Саме такий комплекс значень є показовим для лексичної асиміляції запозичених слів у системі англійської мови, тому що ці нові значення – результат дії специфічних внутрішніх законів розвитку англійської лексики.

Французьке запозичення “*ordinaire*” (звичайний, пересічний, посередній; простий) в англійській мові вживається у значенні *дешеве червоне вино*, а прикметник “*supérieur*” (вищий, вище якістю, перевищуючий) – означає *вино, якість якого вища за встановлені стандарти*.

Такий приклад заходимо у А. Лайблінга в оповіданні «Жага до Парижу» *The franc was at twenty-six to the dollar, and the researcher, if he had only a certain sum – say, six francs – to spend, soon established for himself whether, for example, a half bottle of Tavel supérieur, at three and a half francs, and braised beef heart and yellow turnips, at two and a half, gave him more or less pleasure than a contre-filet of beef, at five francs, and a half-bottle of ordinaire, at one franc [67, с. 655].*

Франк дорівнювався двадцяти шести доларам, і мандрівник, якщо він мав лише певну суму – скажімо, шість франків – міг дозволити собі, наприклад, півпляшки першокласного Tavel за три з половиною франки, тушковане яловиче серце й жовту ріпу за два з половиною франка, що приносило йому більш-менш задоволення, ніж контр-філе яловичини за п'ять франків і півпляшки ординарія по одному франку.

Так, наприклад, у французького захоплення ‘*soup*’ крім основного значення (*чашка супу, їсти суп, прозорий суп, капустяний суп, курячий суп*),

з'являється додаткове значення – *густий туман; сильна хмарність* (тобто щось нагадує суп по зовнішньому вигляду або консистенції).

It was one of London's famous pea soups. - То був знаменитий лондонський туман.

Широке вживання отримало вираз *in the soup* (у важкій ситуації). Наприклад, у Дж. Голсуорсі «Сага о Форсайтах»:

What if she declared her real faith in Court, and left them all in the soup! [60, с. 211]. – А що, коли розповісти їм на суді все, що вона думає, нехай вони опиняться у важкій ситуації?

Теж саме значення фразеологізму *in the soup* Р. Алдінгтона в оповіданні «Дороги до слави»:

And if his feelings about the war got known, he'd be nicely in the soup. Arrested, perhaps – got rid of somehow [43, с. 270]. – У гарне він потрапить становище, якщо стане відомо його ставлення до війни. Його можуть захвати у в'язницю або позбудуться його будь-яким іншим способом (антонімічний переклад).

Той самий фразеологізм у Дж. Апдайка в оповіданні «Кентавр»:

We're in the soup. We'll have to try a desperation measure. You get in behind the wheel, Peter, and I'll get out and push [89, с. 198]. – Ми в халепі. Доведеться вдатися до крайніх мір. Сідай за кермо, Пітере, а я вилізу і штовхну машину (пер. М. Габлевич) [3].

Наступним фактором, який значною мірою впливає на переклад, зумовлюється ступенем асиміляції запозичених слів, виражених ними понять, їх відносини з споконвічно-англійськими словами синонімічного ряду, їхнє ставлення до основного словникового фонду мови.

У даних значеннях, колись властивих споконвічним одиницям, зараз вживаються лише запозичені: англосаксонські *swine, sheep i belly* та французькі ярмарок *pork, mutton u stomach*.

Значна кількість пізніших запозичень виступає як стилістичні синоніми. Виражені ними поняття передаються відповідними англійськими словами.

Наприклад, у слова *prune* серед основних значень є такі: 1) чорнослив; 2) слива (застаріле значення); коринка. Дієслово *to grill* запозичено із старо-французької мови *gril / to griddle* – смажити на сковорідці, що використовується для приготування *griddle-cakes* (налісники).

Можна назвати низку інших прикладів: *fig/fico; mallow/mauve; cherry/cherise; citron /lemon; raisin / grape*.

Наприклад у Ч. Діккенса в «Маленькій Дороті»:

Papa is a preferable mode of address,' observed Mrs. General. 'Father is rather vulgar, my dear. The word Papa, besides, gives a pretty form to the lips. Papa, potatoes, poultry, prunes and prism, are all very good words for the lips: especially prunes and prism. You will find it serviceable, in the formation of a demeanour, if you sometimes say to yourself in company – on entering a room, for instance – Papa, potatoes, poultry, prunes and prism, prunes and prism [90, с. 320].

"Тато" – більш підходяща форма звернення, - заявила місіс Джeneralь. - "Батько" - це досить вульгарно, душа моя. Крім того, слово "тато" надає витонченої форми губам. «Тато, пряник, палісандр, персики і призми» – прекрасні слова для губ, особливо «персики та призми». Було б дуже корисно, у сенсі придбання гарних манер, якби ви час від часу, будучи в гостях або, наприклад, входячи до кімнати, повторювали про себе: «Тату, пряник, палісандр, персики та призми».

Або інший приклад Дж. Голсуорсі:

'Do you remember a play called The Plain Dealer by Wycherley, given at a matinee on January 7th last – did you play in that the part of Olivia?' 'Yes.' 'A nice part?' 'A very good part.' 'I said "nice". 'I don't like the word.' 'Too suggestive of "prunes and prisms", Miss Ferrar?' [60, с. 237]. – Ви пам'ятаєте н'єсу Уічерлі «Прямодушний»? Її ставили вдень сьомого січня. Ви грали роль Олівії? – Так. – Чудова роль? – Дуже гарна роль. – Я сказав «чарівна». – Мені не подобається це слово. – Воно здається вам надто манірним, міс Феррар?

Всі перелічені вище ознаки (розвиток французькими запозиченими словами багатозначності за законами англійської мови, входження їх як

складових частин до фразеологічних одиниць, їх частотність поєднання зі словами англійської мови тощо) є дуже важливими щодо ступеня асиміляції і цих слів. Від цього фактору залежить їх граматична структура та смисловий зміст.

Вибір стратегій перекладу та використання трансформацій при перекладі французьких запозичень залежить, перш за все, від встановлення ступеню їх асиміляції в англійській мові.

Способи перекладу запозичених французьких слів та виразів треба відрізняти від способів їх запозичення. Основними способами запозичень є транскрипція, транслітерація і калькування. Ці способи не відрізняються від способів перекладу, які мають однойменну назву, але мають різний кінцевий результат: при запозиченні з'являються нові лексичні одиниці, а при перекладі не відбувається збільшення словника [19, с. 169].

Отже, найбільш поширеними способами перекладу французьких запозичень є дескриптивний та еквівалентний переклади. За відсутності еквіваленту, відповідну лексему слід передавати не калькуванням чи транскрибуванням, а застосовувати описовий переклад.

2.3. Відтворення галіцизмів у політичному та діловому дискурсі

Розглянемо особливості використання та перекладу галіцизмів у загально-політичному дискурсі.

Як вже зазначалось, до причин появи галіцизмів у політичному та діловому дискурсі можна віднести потребу в найменуванні нових історичних подій, соціальних явищ та матеріальних артефактів; необхідність розмежувати синонімічні поняття, підкреслюючи новий смисл, або нюанс; намагання передати більш вузьку спеціалізацію поняття.

На основі аналізу медіа-джерел знайдено наступні приклади галіцизмів.

1. *Agent provocateur* – “one employed to associate with suspected persons and by pretending sympathy with their aims to incite them to some incriminating

action” [6] / агент провокатор – «людина, найнята для спілкування з підозрюваними, і, яка, висловлюючи симпатію до їх спонукань, підбурює до вчинення інкримінованої дії» [73].

Калькування при перекладі забезпечує національно-культурний відтінок значення виразу, який досі зберігає французький варіант вимови. Наприклад: *Recent events look like a Cold War-type set-up filled with agents provocateurs,” Weafer said by phone from London.* / «Недавні події нагадують своєрідну організацію Холодної війни за участю агентів-провокаторів», – повідомив Віфер телефоном із Лондона [15]

2. *Émigré* – “a person who is forced to leave a country for political reasons” [6] / «людина, яка змушена покинути країну з політичних причин». Іменник “*émigré*” у значенні «політичний емігрант» є опосередкованим запозиченням з латини: лат. “*emigrare*” (виселятися, переселятися) → франц. *émigré* → англ. “*émigré*” / “*emigré*”. Порівняємо: *emigrant* – “a person who leaves a country or region to live in another one” [73] - «людина, яка залишає країну або регіон, щоб оселитися в іншому місці».

Наприклад: *The gruesome story moved a more benign émigré, Joseph Conrad, to publish The Secret Agent in 1907, which the BBC has adapted for television* [63]. - Страшна історія так сподобалася найблагороднішому емігранту Джозефу Конраду, що в 1907 році він опублікував роман «Таємний агент», який BBC екранізувало для телебачення.

3. *Chocolatier* – “a person who makes or sells chocolate candy” [73] / «виробник або продавець шоколадних цукерок, солодошів». Пряме запозичення “*chocolatier*” походить від франц. “*chocolat*” → “*chocolatier*”.

Наприклад: *Italian chocolatier is the largest buyer of hazelnuts in the world and boasts that “you could circle the globe 1.4 times with amount of Nutella produced в один рік”* [63]. – Італійський виробник шоколаду є найбільшим закупником лісових горіхів у світі і хвалиться, що «кількістю Нутелли, виробленої за один рік, можна було б обігнути земну кулю 1,4 рази».

В цьому контексті французьке запозичення використовується для звуження значення спеціалізованого поняття.

У політичному дискурсі найчастіше зустрічаються запозичення зі сфери соціально-політичного життя, що є сталими у мові і відбивають актуальні зміни у житті суспільства. Багато з них є опосередкованими запозиченнями в англійській мові: мова-джерело – латинська, мова-посередник – французька. Вони, як правило, зберігають орфографію, вимову та наголос, наближені до французької мови:

4. *Clientele* – “the group of people who are regular customers at a particular business” [73] «постійні клієнти, покупці, замовники у конкретній сфері діяльності»: лат. “*clientele*” (клієнтство, залежність) → франц. “*clientele*” → англ. “*clientele*” [73].

Наприклад; *Casino wants half of its clientele to overseas visitors including Chinese, Japanese and Koreans* [47]. - Казино прагне до того, щоб половина їх постійних клієнтів була представлена закордонними клієнтами, включаючи китайців, японців і корейців (спосіб перекладу- калькування).

5. *Elite* – “the people who have the best wealth and status in a society; the most successful or powerful group of people” (1823 р.) [73] / «люди, які мають найбільше багатство і статус у суспільстві; найуспішніша чи найвпливовіша група людей; еліта, вершки суспільства»: лат. “*eligere*” (вибирати, обирати) → ст.-франц. “*eslire*” (вибирати) → “*eslite*” (обраний) → франц. “*Élite*” → англ. “*elite*” [73].

The underlying politics is complicated – no simple matter of elite opinion clashing against populist anger, or of FARC's victims на одну сторону через блискуче неущокоджений на іншій [47]. - Прихована політика – це не просто справа про зіткнення думки еліти з популістським гнівом, або жертв ФАРК, з одного боку, з не постраждалими у конфлікті – з іншого (калькування).

6. *League* – “an association of persons or groups united by common interests or goals” (XV в.) [73] / «ліга, союз людей чи груп, пов'язаних спільними

інтересами чи цілями»: лат. "ligare" (зв'язувати) → середньо-франц. "Ligue" → англ. "League" [73].

Наприклад: *If realized, that would put the UK at the top of the league for investment growth in the leading industrial nations, Deloitte said* [63]. - «Якби це вдалося реалізувати, Великобританія опинилася б на чолі союзу зі зростання обсягу інвестицій серед провідних промислових націй», – сказав Делуат (еквівалентний переклад).

5. Bourgeoisie – “middle class; members of the middle class” [69]. - «Буржуазія, середній клас».

Наприклад: *...in higher consciousness of the bourgeoisie, naції i всі інші соціальні arrangements existly only in order to generate payments to owners of financial assets* [46]. - У свідомості буржуазії держава та всі інші соціальні структури існують тільки для того, щоб множити прибуток власників фінансових активів (калькування).

6. Coup d'état / coup – “a sudden attempt by a small group of people to take over the government usually through violence” [73] - "державний переворот" (еквівалентний переклад).

Наприклад: *...Thailand mourns the death of its 88-year-old monarch, a unifying force in a nation which has seen 10 coups during his seven-decade reign* [46]. - ...Таїланд оплакує смерть свого 88-річного монарха, який об'єднав націю, що пережила 10 державних переворотів за сімдесят років його царювання.

В англомовному бізнес-дискурсі за ступенем частотності вживання переважають французькі запозичення, пов'язані з ресторанним бізнесом, кулінарією, продуктами харчування, вузькоспеціальними назвами страв французької кухні. Галицизми буквально "трансплантуються" в текст, повністю зберігаючи свій графічний вигляд, і служать для надання особливого стилістичного забарвлення, створення колориту [16]:

7. Chef / chef de cuisine – “a professional cook who usually is in charge of a kitchen in a restaurant” [73] - «главный повар, шеф-повар».

Наприклад: *He has worked his way up through some of the best kitchens and is highly regarded as a technically brilliant chef* [63]. - Він зробив собі кар'єру, попрацювавши в найкращих ресторанах, і високо цінується як технічно блискучий шеф-кухар (еквівалентний переклад).

8. *Crudités* – “pieces of raw vegetables (such as carrots and celery) that are served before a meal usually with a sauce for dipping” [73] - «закуска із сирих овочів (наприклад, моркви та селери) з соусом» (описовий переклад).

Іменник множини “*crudités*” є опосередкованим запозиченням з латині: лат. “*crudus*” (сирий, незварений) → лат. “*cruditas*” (несварення шлунка) → франц. “*crudité*” (незрілість) → франц. “*crudités*” [78].

Наприклад: *Light vegetable dishes got the meal off to a live start, most notably a plate of crudités picked that morning, fermented* [63]. - Вечеря почалася з легких овочевих страв, особливо сподобалася закуска з сирих овочів, зібраних вранці, і ферментованих для надання більшого аромату.

9. *Gâteau* – “food baked or served in the form of a cake; a rich or fancy cake” [73] - «тістечко; солодкий пиріг; торт» (описовий переклад).

10.. *Mille-feuille* – “a dish composed of puff pastry layered with a filling (as salmon or cream)” / букв. «тисячелистник» / літер. «Деревій» [70], «багатошаровий десерт або закуска з листкового тіста з начинкою (наприклад, з лосося або вершків); тістечко "наполеон"» (описовий переклад).

Наприклад: *The group's glamorous cakes, ranging from Black Forest Gateau to Mille-Feuilles St. Honoré, are prominently displayed in each café's windows* [63].

Чудові десерти компанії, починаючи від тістечка «Чорний ліс» до багатошарового «Сент-Оноре», виставлені на показ у вітрині кожного кафе (лексична трансформація, семантична заміна узагальненим значенням тістечко).

11. *Confit* - “meat (as goose, duck, or pork) that has been cooked and preserved in its own fat [78] / «спосіб приготування м'яса (гуся, качки, свинини)

у власному соку чи жирі до повного розм'якшення; м'ясні консерви у власному жирі».

Наприклад, *Restaurant standards in the country that gave us boeuf bourguignon, confit de canard and soupe à l'oignon are causing a serious bout of national indigestion* [63].

Ресторанні стандарти в країні, яка подарувала нам яловичину по-бургундськи, конфі з качки та цибульний суп, викликають серйозне занепокоєння з приводу нетравлення шлунка (калькування).

Завдяки активному розвитку міжнародних контактів відбувається безперервний процес інтернаціоналізації лексики зі значенням особи у сфері харчування та ресторанного бізнесу.

12. *Sommelier* - "Waiter in a restaurant who is in charge of serving wine" / «Сомелля, офіціант, відповідальний за алкогольні напої». Опосередковане запозичення з латини: лат. "*sagma*" (в'ючне сідло) → лат. "*sagmarius*" (в'ючний кінь) → ст.-франц. "*sommerier*" (погонич в'ючних тварин) → франц. "*Sommelier*" [78].

Наприклад: *Sommelier Benjamin Richardson, in knowledge and charm, was the star performer of the night* [63]. - Сомельє Бенджамен Річардсон завдяки своїм знанням та чарівності став зіркою вечора (калькування).

Іншою проблемою перекладу є проблема передачі значення галіцизмів у синонімічних парах.

Широке використання синонімічних пар, характерне для англійської мови у всіх стилях писемного мовлення, стало наслідком двомовності, що встановилося в Англії після норманського завоювання. В умовах існування на одній території двох мов — англійської та французької — взаємодія цих мов була неминуча.

Тут доречно навести відому цитату Л. Сміта: «*The progress in English... is the result, not of national prosperity, but of 2 national disasters – the Danish invasion and the Norman Conquest*» [87, с18]. - «Прогрес англійської мови... є

результатом не національного розквіту, а двох національних лих – датського вторгнення та Нормандського завоювання».

Найбільш цікавою проблемою є не сам факт появи запозиченого слова, а процес його впровадження у лексичний склад англійської мови. Звичайним прийомом застосування запозиченого слова було: 1) постановка поруч із ним приблизного синоніма-еквівалента англійського походження; 2) широке тлумачення запозиченого слова, зрозкриття його «внутрішньої форми» [5, с. 19].

Якщо другий прийом, тобто перифраза, була викликана до життя недостатністю ресурсів англійської мови при перекладах латинської та французької мов, вона все ж таки не вплинула на сам склад англійської мови, тобто на його структурні риси.

Зовсім інша річ, коли мова іде про парні синоніми. Сам прийом пояснення запозиченого слова шляхом приєднання до нього синоніма походить від перших століть середньоанглійської епохи. Англо-французька синоніміка, типова і для сучасної англійської мови, встановилася дуже рано. Грей Л. у роботі «Основи мови» пише: “This wealth comes to the for very notably in the Book of Common Prayer... for instance: to acknowledge and confese – визнати; not dissemble nor cloke – не приховувати, не маскувати; assemble and meet together – збиратися; pray and beseech – молитися; mortify and kill – вбити; perceive and know – усвідомити; power and might – міц, влада” [56, с. 122].

Такі “тлумачення” французьких слів, як: *charite* (згодом “*charity*”) - *luve*, *luv* (informal “*love*”) – милосердя, кохання; *desperaunce* (пізніше “*despair*”) - *unhope* – відчай, втрата надії; *ignoraunce* (сучасний “*ignorance*”) - *unwisdom* – невігластво; *bigamie* – *twewifing* – двоєженство, з часом стали парними синонімами [64, с. 114].

Ці парні синоніми потім були оформлені за допомогою алітерації.

Наприклад: *wracke* (сучасний “*wrackle*”) and *ruine* – руйнування; *roupaunt* and *sharpe* – різкий; *lord* and *sire* – пан; *safe* and *sound* – в цілості та безпеці [78, с. 38].

Запозичене французьке слово іноді протистояло не одному англійському, а входило до складу цілої синонімічної групи, що складається з англійських етимонів ("etymon" – грец. – Істинне значення слова, від якого провийшло слово в сучасну мову).

Наприклад: *give, devise, and bequeath* – *заповідати*; *right, title, and interest* – *право власності*.

Тенденція до «парності» синонімів дедалі глибше проникає в англійську мову і закріплюється у його писемному мовленні. При цьому слід зазначити, що поступово з'являються синонімічні пари, до складу яких входять слова лише споконвічно англійські. Інші пари синонімів, навпаки, складаються лише з галицизмів.

У сучасному англійському писемному мовленні традиція вживання парних синонімів надзвичайно стійка.

В англійській мові певна частина запозичених виразів із французької калькується. Перекладні галицизми отримали широке вживання і в усній, і в письмовій формі мови; порівн. *affaire de coeur* - *affair of the heart* - *серцеві справи*; *affaire d'honneur* – *affair of honour* – *справа честі*; *brûler la chandelle par les deux bouts* – *burn the candle at both ends* – *палити свічку з обох кінців*; *citoyen du monde* – *a citizen of the world* – *громадянин світу*; *Chevalier sans peur et sans reproche* – *Knight without Fear and without Reproach* – *лицар без страху та докору*; *crème de la société* – *the cream of society* – *вершки суспільства*; *dance macabre* – *the dance of death* – *танець смерті*; *dette d'honneur* – *debt of honour* – *обов'язок честі*; *dorer la pilule* – *gild (sugar, sweeten) the pill* – *позолотити (підсолодити) пігулку*; *faire une scène à quelqu'un* – *to take a scene* – *влаштовувати сцену*; *l'art pour l'art* – *art for art's sake* – *мистецтво для мистецтва*; *le beau sexe* – *the fair (gentle) sex* – *прекрасна стать*; *le jeu ne vaut pas la chandelle* – *the game is worth the candle* – *гра стоїть свічок тощо [78].*

На основі аналізу художніх творів виділено синонімічні пари наступного походження.

Англо-французькі. Ця група представлена парами слів, одне з яких має англійське, інше французьке походження. Наприклад: *fit and proper* – повністю відповідний; *keep and maintain* – надавати повну підтримку. При перекладі синонімічних пар відбуваються лексичні та граматичні заміни.

Французькі, які складаються з двох галицизмів: *aid and comfort* — допомога та сприяння; *authorize and empower* – санкціонувати; *cease and desist* – припиняти; *null and void* – недійсний; *pains and penalties* – страждання. Характерною рисою перекладу є скорочення фрази до одного слова.

Французько-латинські: *Faith and credit* – повна довіра; *Devise and bequeath* – заповіт. При перекладі використовуються лексико-граматичні трансформації

В епоху Відродження англійська мова запозичила значну кількість слів безпосередньо з класичної латині, причому деякі з них, у свою чергу, виявилися «предками» галицизмів. Наприклад: *final and conclusive* – остаточний; *peace and quiet* – тихий, миролюбний; *save and except* – за винятком. Характерним при перекладі є застосування усталених виразів.

Прикладами групи *англо-латинських* парних синонімів можуть бути: *act and deed* — документ з печаткою; *made and provided* – забезпечений; *will and testament* – заповіт.

І, нарешті, *англо-англійські* парні синоніми: *by and with* - за допомогою та підтримкою; *each and all* – все поголовно; *from and after* – починаючи від і далі; *have and hold* – передавати у власність тощо. При перекладі застосовуються лексичні трансформації з розширенням значення.

Парні синоніми стали свого роду кліше англійською мовою. Отже, те, що спочатку з'явилося під впливом латинської або французької мови-оригіналу і слугувало цілям тлумачення невідомого слова, згодом стало стилістичним прийомом.

Якщо аналізувати компонентну структуру парних синонімів, запозичених з французької та латинської мов та асимільованих англійською мовою, можна виділити наступні моделі:

1. Ад'єктивні, тобто прикметник + прикметник.

Наприклад: *free and clear* – цілком зрозумілий (прислівник+прикметник); *new and novel* – новий і незвичайний (прикметник+прикметник).

2. Дієслівні, тобто дієслово + дієслово. Наприклад: *authorize and empower* – санкціонувати (переклад одним дієсловом); *pardon and forgive* – пробачити (дієслово).

3. Іменні, тобто іменник + іменник. Наприклад: *pains and penalties* – страждання (іменник у множині).

3. Дієприкметник + дієприкметник. Наприклад: *made and provided* – забезпечений (дієприкметник).

4. Прийменник + прийменник. Наприклад: *by and with* – за згодою та підтримкою (іменник + іменник).

5. Займенник + займенник. Наприклад: *each and all* – всі поголовно (займенник + прислівник).

Слід зазначити, що парні синоніми виконують у тексті дві основні функції: уточнювальну та стилістичну. Вони часто мають на меті прикрасити тексти. В українському перекладі парні синоніми часто сприймаються як плеоназм (тавтологія), і тоді збереження їх неможливо.

Висновки до другого розділу

Здійснено словниковий аналіз перекладів французьких фразеологізмів в англійській мові та їх перекладі українською мовою.

Встановлено типи французьких фразеологічних запозичень: нетранслітеровані фразеологічні одиниці та фразеологічні кальки. В англійському фразеологічному фонді фразеологічні кальки функціонують поряд з латинськими та французькими фразеологізмами, запозиченими без перекладу.

Семантичний тип фразеологічного запозичення представляє собою фразеологізм, що утворився із споконвічного матеріалу на основі реалій,

образів, оповідей, ситуацій тощо, які є надбанням іншомовних народів. Відмінною рисою цих ФО є те, що вони виникли тільки на основі іноземних реалій, і не пов'язані ні з конкретною матеріальною формою, ні з вихідним текстом.

Проаналізовано відтворення французьких фразеологізмів на матеріалі художніх творів англійських та американських авторів.

З'ясовано, що найбільш поширеними способами перекладу французьких запозичень в художніх творах є дескриптивний та еквівалентний переклади. За відсутності еквіваленту, відповідну лексему слід передавати не калькуванням чи транскрибуванням, а застосовувати описовий переклад.

Досліджено відтворення галіцизмів у політичному та діловому дискурсі англійської мови. Встановлено, що у такому типі дискурсу калькування при перекладі забезпечує національно-культурний відтінок значення виразу, який досі зберігає французький варіант вимови. Характерною рисою перекладу парних синонімів є скорочення фрази до одного слова для уникнення тавтології. Калькування застосовується при неможливості еквівалентного перекладу.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота мала на меті систематизувати та узагальнити теоретичний матеріал, що стосується етимології і семантики французьких запозичень в англійській мові, та аналіз особливостей перекладу французьких запозичень.

При виконанні завдань кваліфікаційної роботи ми дійшли наступних висновків:

1. Проаналізовано основні проблеми вивчення та опису запозичень в англійській мові.

Під запозиченням слід розуміти: 1) перехід елементів однієї мови до системи іншої мови як наслідок більш менш тривалих контактів між цими мовами; 2) слово або зворот, що увійшли в мову внаслідок такого переходу.

Розрізняють такі види запозичень: *direct borrowing*, або безпосереднє запозичення; *indirect borrowing*, або опосередковане запозичення; *double borrowing*, або дублетне запозичення; *reborrowing*, або зворотні запозичення.

Запозичення як двоетапне мовне явище проявляється на першому етапі як позамовне соціолінгвістичне явище запозичення та проникнення слова, а на другому етапі – як внутрішньомовний процес асиміляції запозичень, прийнятих у мову. Отже, запозичення слова піддаються обов'язковій асиміляції у складі мови, куди вони перейшли. Асиміляція може виявитися на різних рівнях мови: фонетичному, лексико-семантичному, граматичному та графіко-орфографічному.

Фонетична асиміляція передбачає фонетичну заміну, акомодацию, пряму фонологічну дифузію.

Лексико-семантична асиміляція – це надбання існуючим запозиченим словом додаткового значення. Якщо запозичене слово може брати участь у словотворі та розширювати смислову структуру, це є наслідком лексико-семантичної асиміляції. Результатом лексико-семантичної асиміляції є семантичне звуження, семантичне розширення і явище диференціації.

Поняття «запозичення шляхом перекладу слова» та поняття «семантична калька» та «семантичне запозичення» не є тотожними лінгвістичними явищами. Запозичення слова шляхом перекладу передбачає переклад морфеми у морфему іншої мови, елемента в елемент, що призводить до переходу форми слова з мови-донора до мови-реципієнта.

Граматична асиміляція – це адаптація запозиченого слова до морфологічних стандартів мови, що запозичує.

Графіко-орфографічна асиміляція – це запозичення графічних та літерних позначень, діакритичних знаків та розділових знаків у процесі міжмовного запозичення.

Запозичення на кшталт міжмовних взаємозв'язків поділяються на культурно-інформативні запозичення, близькі та престижні запозичення.

2. Встановлено умови, причини та шляхи проникнення французьких запозичень в англійську мову.

На основі аналізу монографій з історії англійської мови, встановлено, що вирізняються декілька хвиль французьких запозичень. В епоху норманського завоювання запозичувалися слова у певні пласти словникового складу, що пов'язані з феодалними відносинами, титулами, державним устроєм та управлінням, сімейними відносинами, професіями, армією, наукою та мистецтвом, торгівлею, релігією та церквою. У X столітті відбулося 7 тис. французьких запозичень, 98% яких піддалися англізації наголосу.

Вплив французької мови великою мірою позначився на системі англійського словотвору. Певні французькі суфікси і префікси, які у запозичених словах, могли вилучатися з цих слів і використовуватися для утворення слів від споконвічного коріння. Крім того, збільшилися випадки конверсії.

Французька мова була найважливішим джерелом збагачення англійського словника на всіх етапах його еволюції. Найбільш значущим у рамках новоанглійського періоду є XIX ст., оскільки воно принесло найбільшу

кількість запозичень, пов'язаних з позначенням абстрактних понять, що відносяться до сфери науки і культури.

Залежно від ступеня асиміляції французьких запозичень, виділяють наступні групи: 1) повністю асимільовані запозичені слова. Слова цієї групи мають французьке походження, але при цьому відповідають усім нормам англійської мови і сприймаються як слова рідної мови, а не як іноземні. При цьому вони можуть бути частково змінені у своєму звуковому образі чи орфографії, зберігаючи водночас основу слова; 2) неасимільовані запозичені слова. Це – слова, що входять до цієї категорії, зберігають свою іншомовну орфографію та вимову. Як правило, вони називають поняття, пов'язані з культурними реаліями французького народу, та англійського еквіваленту не мають; 3) частково асимільовані запозичені слова, тобто, залишаються французькими словами з точки зору вимови, орфографії та своїх граматичних форм. Залежно від конкретної ситуації слова цієї групи можуть розглядатися як в одній, так і в іншій категорії, оскільки, змінивши свої фонетичні ознаки, вони зберегли свою орфографію.

Найважливішою характеристикою асиміляції французьких запозичень в англійській мові є фонетичний аспект їх засвоєння. Якщо запозичене французьке слово складалося зі звуків, які вже були в англійській фонетичній системі, то воно відтворювалося носіями англійської досить точно. Якщо ж воно містило якісь звуки, чужі англійській мові, то кожен із них замінювався найближчим звуком англійської мови.

Більшість неасимільованих французьких запозичень приходить на період після другої світової війни до теперішнього часу. Характерними особливостями таких запозичень є: збереження французької орфографії (надрядкові та підрядкові знаки); курсивне друкування деяких запозичень; сфера застосування у мові.

Отже, 70 % словникового складу англійської мови становлять запозичені слова, що включає пласти лексики, які з'явилися у різні історичні епохи і зазнали впливу умов розвитку мови та її існування. На теперішній час 80 000

найбільш вживаних слів англійської мови приблизно 22 500 становлять французькі запозичення всіх періодів історії.

Таким чином, запозичені з французької мови слова нині продовжують поповнювати словниковий склад англійської мови у багатьох сферах життя. Сучасні французькі запозичення відносяться до суспільно-політичного життя, моди, кухні, мистецтва, архітектури, економіки, фінансів та ділових стосунків тощо.— у політиці та науці, у мистецтві та дозвіллі.

Велика кількість французьких та інших іноземних запозичень не тільки збагатило цю мову, але якоюсь мірою компенсувала недостатньо розвинену систему слоутворювальних засобів для вираження нових понять або відтінків значень.

3. У кваліфікаційній роботі визначено функції французького елемента в англійських фразеологізмах.

Аналіз співвідношення часу виникнення споконвічних і міграції запозичених ФО показує, що 1) знання, представлені на когнітивному рівні значення, вперше фіксуються як у споконвічних, так і у запозичених ФО; 2) вперше те чи інше метонімічне, метафоричне перенесення спостерігається як серед споконвічних, так і запозичених ФО.

Визначено основні типи запозичень у сфері фразеології: 1) ФО, запозичені без перекладу (нетранслітеровані ФО); 2. Фразеологічні кальки — фразеологізми, що виникли внаслідок точної або зміненої передачі лексичного складу, граматичної структури та значень іншомовних одиниць (зазвичай фразеологізмів) засобами приймаючої мови. У процесі калькування одна лексема може замінюватися іншою, яка не є її словниковим відповідником. Такі кальки функціонують поряд з латинськими та французькими фразеологізмами, запозиченими без перекладу; 3) Семантичний тип фразеологічного запозичення представляє собою фразеологізм, що утворився із споконвічного матеріалу на основі реалій, образів, оповідей, ситуацій тощо, які є надбанням іншомовних народів. Відмінною рисою цих ФО є те, що вони

виникли тільки на основі іноземних реалій, і не пов'язані ні з конкретною матеріальною формою, ні з вихідним текстом.

4. Проаналізовано особливості відтворення французьких запозичень на матеріалі художніх творів англійських та американських письменників, зокрема, А. Крісті «Пасажир до Франкфурта», «Труди Геркулеса», Ч. Ріда «Виправлятися ніколи не пізно», Дж. Пристлі «Вони приїхали в Сіті», І. Мердок «Чорний принц», І Гарднера «Справа небезпечної вдови», А. Лайблінга «Апетит до Парижу» та інші.

У ході дослідження описано основні способи передачі французької запозиченої лексики (транскрипція/транслітерація, калькування, описовий або приблизний переклад, генералізація, конкретизація та ін.).

З'ясовано, що найбільш поширеними способами перекладу французьких запозичень в художніх творах є дескриптивний (40%), еквівалентний (30%) переклади, транслітерація (16%) та транскрибування (14%). За відсутності еквіваленту, відповідну лексему слід передавати не калькуванням чи транскрибуванням, а застосовувати описовий переклад.

5. Виявлено специфічні особливості перекладу галіцизмів у політичному та діловому дискурсі. Матеріалом для аналізу слугували тексти інтернет видань Financial Times та Bloomberg.

Встановлено, що у такому типі дискурсу калькування, що складає 80%, при перекладі забезпечує передачу національно-культурного відтінку значення виразу, який досі зберігає французький варіант вимови. Характерною рисою перекладу парних синонімів є скорочення фрази до одного слова для уникнення тавтології. Калькування застосовується при неможливості еквівалентного перекладу.

Отже, способи перекладу запозичених французьких слів та виразів треба відрізнити від способів їх запозичення. Основними способами запозичень є транскрипція, транслітерація і калькування. Ці способи не відрізняються від способів перекладу, які мають однойменну назву, але мають різний кінцевий

результат: при запозиченні з'являються нові лексичні одиниці, а при перекладі не відбувається збільшення словника.

Вибір стратегій перекладу та використання трансформацій при перекладі французьких запозичень залежить, перш за все, від визначення ступеню їх асиміляції в англійській мові.

Таким чином, всі завдання кваліфікаційної роботи виконано, мету досягнуто.

SUMMARY

The purpose of the qualification work was to systematize and generalize the theoretical material related to the etymology and semantics of French loanwords in English and the analysis of the peculiarities of the translation of French borrowings.

The main problems of studying and describing loanwords in the English are analyzed.

‘Borrowing’ should be understood as: 1) the transition of elements of one language to the system of another language as a result of more or less long-term contacts between these languages; 2) a word or phrase that entered the language as a result of such a transition.

The following types of borrowing are distinguished: direct borrowing; indirect borrowing; double borrowing; reborrowing, or reverse borrowing.

Borrowing, as a two-stage linguistic phenomenon, manifests in the first stage as an extra-linguistic sociolinguistic phenomenon of a borrowing word and penetration, and in the second stage as an intra-linguistic process of assimilation of borrowings is an acceptance into the language. Therefore, borrowings are subject to mandatory assimilation into the structure of the language where they have moved. Assimilation can occur at different levels of language: phonetic, lexical-semantic, grammatical, and graphic-orthographic.

Phonetic assimilation involves phonetic replacement, accommodation, and direct phonological diffusion.

Lexical-semantic assimilation is the acquisition of an additional meaning by an existing borrowed word. If a borrowed word can participate in word formation and expand the semantic structure, this is a consequence of lexical-semantic assimilation. The result of lexical-semantic assimilation is semantic narrowing, semantic expansion and the phenomenon of differentiation.

The concept of "borrowing by translating" and the concepts of "semantic tracing" and "semantic borrowing" are not identical linguistic phenomena. Borrowing through translation involves the translation of a morpheme into a

morpheme of another language, an element into an element, which leads to the transition of the word form from the donor language to the recipient language.

Grammatical assimilation is the adaptation of a borrowed word to the morphological standards of the borrowing language.

Graphic and orthographic assimilation is the borrowing of graphic and letter symbols, diacritical marks and punctuation marks in the process of cross-language borrowing.

Borrowings like cross-linguistic relationships are divided into cultural-informative borrowings, close and prestigious borrowings.

The conditions, reasons and ways of penetration of French borrowings into the English are established.

Based on the analysis of monographs on the history of the English, there were distinguished several waves of French borrowings. In the era of the Norman Conquest, words were borrowed into certain strata of vocabulary related to feudal relations, titles, government and administration, family relations, professions, army, science, art, trade, religion, and church. In the 10th century, there were 7,000 French borrowings, 98% of which underwent accent anglicization.

The influence of the French language greatly affected the system of English word formation. Certain French suffixes and prefixes are used to form words from the original root. In addition, the number of conversions increased.

French was the most important source of enrichment of the English vocabulary at all stages of its evolution. The XIX century is the most significant within the framework of the New England period, as it brought the largest number of borrowings related to the designation of abstract concepts related to the sphere of science and culture.

Depending on the degree of assimilation of French loanwords, the following groups are distinguished: 1) fully assimilated loanwords. The words of this group are of French origin, but at the same time meet all the norms of the English, and are perceived as words of the native language but not as foreign words. At the same time, they can be partially changed in their sound image or spelling, while preserving

the base of the word; 2) unassimilated borrowed words. These are the words included in this category that retain their foreign spelling and pronunciation. As a rule, they refer to concepts related to the cultural realities of the French people, and they do not have an English equivalent; 3) partially assimilated loans. They remain French words from the point of view of pronunciation, spelling and their grammatical forms. Depending on the specific situation, the words of this group can be considered both in one and in another category, since, having changed their phonetic features, they have kept their spelling.

The most important characteristic of French loans' assimilation in the English is the phonetic aspect. If the borrowed French word consisted of sounds that were already in the English phonetic system, then this word was reproduced by English speakers quite accurately. If it contained any sounds foreign to the English language, then each of them was replaced by the closest sound of English.

Most of the unassimilated French borrowings date from the post-World War II period to the present. The characteristic features of such borrowings are: preservation of French orthography (superscript and subscript signs); italic printing of some borrowings; field of application in language.

80,000 most used words in the English language today, approximately 22,500 are French borrowings from all periods of history.

Thus, words borrowed from French today continue to replenish the vocabulary of English in many spheres of life. Modern French borrowings relate to socio-political life, fashion, cuisine, art, architecture, economy, finance, and business relations, etc. A large number of French and other foreign borrowings not only enriched this language, but to some extent compensated for the insufficiently developed system of word-forming means for expressing new concepts or shades of meaning.

This qualification work defines the functions of the French element in English idioms.

The analysis of the relationship between the time of origin of the original and the migration of borrowed idioms shows that 1) knowledge presented at the

cognitive level of value is first recorded in both original and borrowed idioms; 2) for the first time, this or that metonymic, metaphorical transfer is observed both among original and borrowed idioms.

The main types of borrowings in the field of phraseology are defined: 1) Idioms borrowed without translation (non-transliterated); 2. Phraseological tracings – phraseological units that arose as a result of exact or modified transmission of the lexical composition, grammatical structure and meanings of foreign language units (usually phraseological units) by means of the host language. In the tracing process, one lexeme can be replaced by another, which is not its dictionary counterpart. Such tracings function alongside Latin and French phraseology borrowed without translation; 3) The semantic type of phraseological borrowing is a phraseology formed from ancient material based on realities, images, stories, situations, etc., which are the property of foreign-speaking peoples. A distinctive feature of these idioms is that they arose only on the basis of foreign realities, and are not related to a specific material form or to the original text.

The peculiarities of the reproduction of French borrowings on the art works of English and American writers are analyzed.

In the course of the study, the main methods of transmitting French borrowed vocabulary are described (transcription/transliteration, tracing, descriptive or approximate translation, generalization, specification, etc.).

It was found that the most common ways of translating French borrowings in literary works are descriptive (40%), equivalent (30%) translations, transliteration (16%) and transcription (14%). In the absence of an equivalent, the corresponding lexeme should not be transferred by tracing or transcribing, but a descriptive translation should be used.

The specific features of the translation of Galicianisms in political and business discourse are revealed. The material for the analysis was the texts of the Financial Times and Bloomberg internet publications.

It was established that in this type of discourse, tracing, which is 80%, ensures the transfer of the national-cultural shade of the meaning of the expression, which

still preserves the French version of pronunciation. A characteristic feature of the translation of paired synonyms is the phrase' reduction to avoid tautology. Tracing is used when an equivalent translation is impossible.

Therefore, the methods of translating borrowed French words and expressions must be distinguished from the methods of borrowing them. The main methods of borrowing are transcription, transliteration and tracing. These methods are no different from the translation methods that have the same name, but have a different end result: new lexical units appear when borrowing, while translation does not increase the vocabulary.

The choice of translation strategies and the use of transformations when translating French loans depends, first of all, on determining the degree of their assimilation in English.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акуленко В.В. Питання інтернаціоналізації словникового складу. Харків: Вид-во Харків. ун-ту, 1972.
2. Амосова Н. Н. Етимологічні засади словникового складу сучасної англійської мови. К.: Видавництво літератури іноземними мовами, 1956.
3. Апдайк Дж. Кентавр. Ферма: Романи / Перекл. з англ. М. Габлевич; Передм. Т. Денисової; Іл. худ. Г. Палатнікова К.: Дніпро, 1988.
4. Арнольд І.В. Лексикологія сучасної англійської: навчальний посібник. 2-ге вид. К., 2014.
5. Астахова С.А. Фонетична асиміляція французьких запозичень в лексиці англійської мови. Молодий вчений. № 7.1. (83.1). 2020. С. 8-11.
6. Бодуен де Куртене І. А. Вибрані праці із загального мовознавства. К., 1963.
7. Волков С., Сенько Є. Неологізми та внутрішні стимули мовного розвитку. Нові слова та словники нових слів. Харків., 1983.
8. Гальперін І.Р., Черкаська О.В. Лексикологія англійської. К., 2023.
9. Горшунов Ю. В. Французькі запозичення в англійській мові наприкінці ХХ ст. Вісник Башкирського університету. 2018. Т.23. №3. С. 903-909.
10. Добровольська О.Я. Нормандські та центральнофранцузькі лексичні елементи в системі середньоанглійських найменувань осіб за фахом. Вісник ОДУ. Серія «Лінгвістика». 2016. Т. 13, № 3. С. 5-12.
11. Капоте Т. З холодним серцем. Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8426>
12. Кацман Н. Л. Методика викладання латинської мови. Харків: ВОЛОДОС, 2003.
13. Костюченко Ю. П. Історія англійської мови. К. : Наукова думка, 1963.

14. Коцюбинська Л. Діахронічний підхід до дослідження фразеологічних запозичень (на матеріалі англійської мови). Вісник ЖДУ. 2014. С.122-127
15. Крат М. В. Французькі запозичення в англomовному бізнес-контексті. Університетські читання. 2015: матеріали науково-методичних читань КНУ, 2015. Ч. V. С. 118-123.
16. Крат М., Міляєва Л. Галліцизми в англomовному політичному та діловому дискурсі. Філологічні науки. Питання теорії та практики. 2016. № 12 (66). Ч.1. С. 106-108.
17. Крісті А. Таємнича пригода в Стайлзі / Агата Крісті ; пер. Хаєцька Надія. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018.
18. Крисін Л.П. Етапи освоєння іншомовного слова. Іноземні мови в школі. 1991. № 2. С. 74-78.
19. Кудрявцева Н.С., Гнатишина А.С. Специфіка відтворення французької лексики в сучасних англomовних романах під час перекладу українською мовою (на прикладі роману Дж. Харріса «Шоколад»). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія. 2018. № 37. Том 4. С. 168-170.
20. Кунін А.В. Курс фразеології сучасної англійської. Підручник для ін-тів та фак. іноз. мов. 2-ге вид., перероб. К.: Фенікс, 1996.
21. Мангушев С., Палова А. Ексталингвістична та внутрішньоструктурна обумовленість мовного контакту. Вісник ОДУ. 2004. 11. С.157-160.
22. Мартіне А. Поширення мови та структурна лінгвістика. Нове у лінгвістиці. К.: Прогрес, 1972.
23. Мезенцева М., Балуюн С. Французькі запозичення ХХ століття в англійській мові. Філологічні науки. Питання теорії та практики. 2016. № 7. Ч. 3. С. 113-116.
24. Мердок А. Чорний принц /пер. з англ. Є. Даскал. Х.: Віват, 2018.

25. Наумова І. О. Фразеологізми французького походження в англійській мові. Іноземні мови в школі. 1993. № 6. С. 76-79.
26. Новий французько-англійський словник. К., 2005.
27. Самійленко В. Чужомовні слова в українській мові. Київ: Шлях, 2019.
28. Секірін В. П. Запозичення в англійській мові. Київ: вид-во Київ. ун-ту, 1964.
29. Семчинський С. В. Галліцизм. Українська мова: Енциклопедія. Київ: Вид-во „Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004.
30. Сігел Е. Історія одного кохання: Роман. Переклад М. Пінчевського і О.Тереха. К.: Веселка, 1991.
31. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень. НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні / уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ: Довіра, 2006.
32. Смецькой А. Про деякі внутрішні тенденції розвитку лексики у зв'язку з проблемою запозичення. Питання романо-германської філології. 1975. Т.54. С. 97-121.
33. Солодухо Е.М. Теорія фразеологічного зближення (На матеріалі мов слав., герм. та роман. груп). К., 1989.
34. Сомов В. П. Латиною між іншим. Словник латинських виразів. К., 1992. 230 с.
35. Теккерей У. Ярмарок марнославства. К., 1981.
36. Тодор О. Французькі запозичення. Культура слова. 2002. Вип. 60. С. 11-15.
37. Українсько-французько-англійський міжвидовий словник з тактики та логістики. Dictionnaire interarmées de termes tactiques et logistiques ukrainien-français-anglais: [в 2-х т.]. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Військовий ін-т, Центр розробки Доктрини застосування Збройних Сил Французької Республіки; / За ред. В. В. Балабіна та Р. Гардера. Київ: Логос, 2007.

38. Фенюк Л.Д. Інтернаціоналізми французького походження в англійській та українській мовах (на матеріалі суспільно-політичної лексики. Закарпатські філологічні студії. Випуск 4. Том 1. С. 90-94.
39. Шевчук В.М. Лексикологія та фразеологія англійської мови. Курс лекцій. Харків, 1980.
40. Шекспір В. Дванадцята ніч або що заманеться. Переклад Олександра Грязнова. Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=9030>
41. Шумакова А. Н. Про запозичення з англійської мови в сучасній французькій пресі. Вісник Київського лінгвістичного університету. 2014. Вип. 8 (694). С. 56-73.
42. Ярцева В.М. Розвиток національної літературної мови. М., 1969.
43. Aldington R. Roads to Glory, Ayer Co Pub; Facsimile edition, M.,1997.
44. Ayto J. The Longman Register of New Words. К., 1990.
45. Bauer L. English Word-Formation. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
46. Bloomberg. Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/europe>
47. Bloomfield L. Language (reprint). Delhi, Motilal Banarsidass publishers, 1994.
48. Bulwer-Lytton E., Paul Clifford, Nabu Press, 2004.
49. Campbell L. Historical Linguistics: An Introduction. 2nd ed. Cambridge, MIT Press, 1999, 398 p.
50. Capote T. In Cold Blood, Random House, 2002.
51. Collins V.H. A book of English idioms. [Comp.] by V.H. Collins. – London, Longmans, Green & co., 1964.
52. Cusack D. Caddie. A Sydney Barmaid, Times House Publishing,1984
53. Durkin Ph. Borrowed words: A History of Loanwords in English. New York, Oxford University Press, 2014, 491 p.
54. Fee Margery. French Borrowing in Quebec English. Anglistik: International Journal of English Studies, 2008.

55. Gardner E. S. *The Case of the Dangerous Dowager*, Wiley-Blackwell, 1 edition, 2009.
56. Gray L.H. *Foundations of Languages*. New York, 2019.
57. Green J. *Dictionary of New Words*. London, 1996.
58. Hendrickson R. *The Facts of file Encyclopedia of word & phrase origins*. – New York; Oxford: Facts of file, cop. 1987.
59. Hogg R., Denison D. *A History of the English Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 2006.
60. Galsworthy J. *The Forsyte Saga: The Silver Spoon*, Headline Book Publishing, 2007.
61. Christie A. *The Labours of Hercules*, HarperCollins Publishers Ltd; Masterpiece edition, 2001.
62. Christie A. *Passenger to Frankfurt*, Minotaur Books; First Thus edition, 2003.
63. Financial Times. Режим доступа: <https://www.ft.com/>
64. Jespersen O. *Growth and Structure of the English Language*. London, 1995.
65. Lapp R. E. *Atoms and People*, Kessinger Publishing, LLC, 2009
66. Le May H., Lerner S. and Taylor M. *The Facts of Life Dictionary of New Words*, 1988.
67. Liebling A.J. *Between Meals: An Appetite for Paris*, North Point Press, 1st edition, 2004.
68. Löbner S. *Understanding Semantics*. 2nd ed. Abingdon, Routledge, 2013.
69. *Longman Dictionary of English Language and Culture*. 3rd revised edition. Harlow: Pearson Education, Ltd., 2005.
70. *Longman Dictionary of Contemporary English*. Режим доступа: <https://www.ldoceonline.com/>
71. Mailer N. *The Naked and the Dead*, Picador; 5 Anv edition, 2000.

72. Mc Arthur T. The English Language Used in Quebec. A Survey. Kingston, ON: Queen's University, Strathy Language Unit, 1989.
73. Meriam-Webster. An Encyclopedia Britanika. Режим доступа: <https://www.merriam-webster.com/>
74. Middle English Compendium. University of Michigan Digital Library Production Service, 2001– 2013. [online version]. Режим доступа: <http://www.quod.lib.umich.edu/m/med/>
75. Mosse F. A Handbook of Middle English / F. Mosse. – Baltimore : Lohm Benjamins, 1952.
76. Murdoch I. The Black Prince, Penguin Classics. Atlantic Press, 2003.
77. Myers-Scotton C. Multiple Voices- an introduction to bilingualism. Oxford, Blackwell, 2006.
78. Online Etymology Dictionary [Электронный ресурс]. URL: <http://www.etymonline.com/index.php>
79. Perry T. Gold Diggers, Antarctic Press, 2008.
80. Priestley J. B. They Came to a City, Samuel French Ltd, 2014.
81. Radford E. To coin a phrase: a dictionary of origins. London, 1973.
82. Reade Ch. It Is Never Too Late to Mend, B&R Samizdat Express, 2009.
83. Shakespeare W. Twelfth Night, Nabu Press, 2010.
84. Schultz J. Twentieth Century Borrowings from French to English: Their Reception and Development. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2012.
85. Segal E. Love story. СПб.: КАРО, 2010.
86. Skeat W. W. The Concise Dictionary of English Etymology. Ware: Wordsworth Editions, Ltd., 1994.
87. Smith L. P. The English Language. N.Y.: Henry Holt and Company, 2012.
88. The Oxford Dictionary of English Etymology / ed. by C. T. Onions. Oxford: Oxford University Press, 1966.
89. Updike J. The Centaur. Ballantine Books, 1996.
90. Dickens Ch. Little Dorrit. O'Connor Books, 2007.

ДОДАТОК А

Приклади перекладів асимільованих французьких запозичень військової термінології

Французький варіант	Англійський варіант запозичення	Переклад
formacion	formation	формування
escouade	squad	відділення
plauton	platoon	взвод
compaignie	company	рота
escadron	squadron	ескадрон
bataillon	battalion	батальон
regiment	regement	полк
brigade	brigade	бригада
corps	corps	корпус
caporal	corporal	капрал
sergeant	sergeant	сержант
lieutenant	lieutenant	лейтенант
major	major	майор
lieutenant-colonel	lieutenant colonel	підполковник
coronel	colonel	полковник
lieutenant-general	lieutenant general	генерал-лейтенант
bonjour	Barn door / bon jar / bon jaw	вітання, запозичене шляхом транслітерації
beaucoup	Bokoo	надлишки чогось, синонім слова «дуже», привітання, запозичення шляхом транскрипції
bonsoir	Bonswar	прощання, запозичення шляхом транскрипції
camel flags, яке є своєрідною інтерпретацією французького слова camouflage	Camel corps	піхота
bon	No bon	погано, негаразд
tres bien	Tres bon / tres bong	дуже добре; запозичення шляхом транскрипції
oui	We we town	так

ДОДАТОК Б

Приклади перекладу неасимільованих французьких запозичень

Оригінал: Erich Segal. Love story. СПб.: КАРО, 2010.

Переклад: Сігел Е. Історія одного кохання: Роман. Переклад М. Пінчевського і О.Тереха. К.: Веселка, 1991.

Оригінал	Словниковий переклад фр. запозичення	Переклад М. Пінчевського і О. Тереха
As a kind of noblesse oblige, I have never denied them either.	noblesse oblige – становище зобов'язує	Як кажуть, становище зобов'язує, і я ніколи не відмовляв глядачам ні в тому, ні в іншому. (еквівалентний переклад)
I remonstrated a bit, but that's de rigueur.	de rigueur – необхідний етикетом, звичаєм, правилом	Я, звичайно, трохи сперечався - Це так, для публіки. (еквівалентний переклад)
«And he's so incredibly blasé when I do come through»	blasé – байдужий	А він навіть бровою не поведе, коли мені справді щось вдається.
En route you pass other... well, buildings.	en route – по дорозі, дорогою	Дорогою до нього проїжджаєш інші будинки. (еквівалентний переклад)
«What is there to say? You've presented us with a fait accompli, have you not? »	fait accompli – вирішена справа, факт, що відбувся	А що тут казати? Ти ж поставив нас перед фактом, хіба ні? (еквівалентний переклад)
After the débâcle of introducing Jennifer to her potential in-laws...	débâcle – розгром; невдача, фіаско	Після невдалої спроби представити Дженніфер моїм батькам... (еквівалентний переклад)
For some crazy reason he thought he could effect a rapprochement between Olivers III and IV.	rapprochement – відновлення дружніх відносин	Він мав ідіотську ідею, що він зможе налагодити дипломатичні відносини між Олівером III та Олівером IV. (еквівалентний переклад)
«The bride speaks too?» he asked, almost	coup de grâce – смертельний удар;	Наречена теж говоритиме? - спитав він, точно саме це

as if this - of all things - might be the coup de grâce.	єдине що має значення.	могло дати йому спокій на душі. (еквівалентний переклад)
By prior arrangement, I was not introduced as her fiancé,...	fiancé – наречений	За попередньою домовленості я не був представлений як наречений...(еквівалентний переклад)
R.s.v.p.	Скорочено від фр. répondez s'il vous plaît – будь ласка, дайте відповідь.	RSVP – repondez s'il vous plait – Прохання відповісти (фр.) (транскрибування, описовий переклад)
«It is so nouveau riche», complained Jenny.	nouveau riche – новий багатій; вискочка.	Тут все як у новорішній, - жалілася Дженні. (транслітерація)
I mean, that's comme il faut, right?	comme il faut – як треба, як належить	Так, як треба (еквівалентний переклад)

ДОДАТОК В

Приклади інтернаціоналізмів суспільно-політичної сфери французького походження (за даними тлумачного словника “Longman Dictionary of Contemporary English”)

фр. варіант	англійське запозичення	переклад
liberaliste	liberalist	ліберал
ministre	minister	міністр
empereur	emperor	імператор
feodal	feudal	феодал
commandant	commandant	комендант
concurrent	concurrent	конкурент
despotisme	despotism	деспотизм
democratie	democracy	демократія
intelligence	intelligence	інтелект
assemble	assembly	асамблея
secretariat	secretariat	секретаріат
departement	department	департамент
confederation	confederation	конфедерація
comission	commission	комісія
balustrade	balustrade	балюстрада
budget	budget	бюджет
arbitrage	arbitrage	арбітраж
residence	residence	резиденція
procedure	procedure	процедура
consultation	consultation	консультація